

ՀԱՅԿԱՅԻՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

შინაარსი

ქურონალ „ჯეჯილისა“:

I.	ქრისტე აღდგა—ლექსი, გ. წერეთლის	3
II.	ტოროლოს ბარტყების სიყვარული—იაკობ გოგებაშვილისა	4
III.	შვარდენი—ილიკასი	8
IV.	გულ-კეთილი გიგლო—გ. კავ—ძისა	14
V.	ექესი ამხანაგი (გრიმას ზღაპარი) თარგ. ლიზა მესხიშვილისა	22
VI.	ზამთარი და გაზაფხული—ლექსი დ. თომასშვილისა	33
VII.	სამასი თავდადებული გლეხი (ისტორიული) იაკობ გოგებაშვილისა	39
VIII.	ტრანსვაალის ომი—ს. უუმისთაველისა	49
IX.	ჰაერში ფრენა (ჰაერონავტიკა)—ილიკასი	57
X.	პატარა მკითხველების წერილები	62
XI.	წერილმანი: ანდაზები, გამოცანები, ანაგრამა, უჯრების ამოცანა, შარადა, რებუსი	64

საყმაწვილო ნახატიებიანი უკრიალი

იზარდე, მწვანე ჯეჯილო,
დაპური, გახდი ყანაო!..
ი. დ.

№ IV.

წელიწადი გეოგრაფია

თბილისი

სტამბა ექვლიმე ივანეს ძე ხელაძისა, ლორის-მელიქოვის ქ.

1900

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 28-го Марта 1900 г.

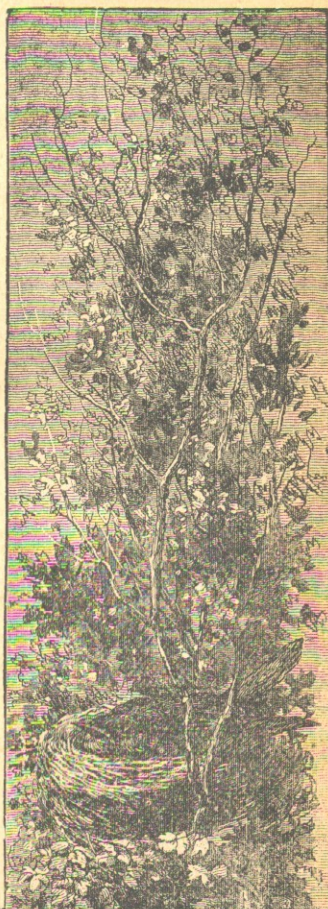

ქრისტე აღდგა!

მოწია განთიადმა. ---
გოლგოთასე ამართული
ჯვარი მოჩანს ტანჯულისა
საშიში და სისხლ-შესხმული.

დღა ღვთისა მიისწრაფის
ცრემლის ფრქვევით დადაგული,
სურს ცივს სუდარს დაეკონოს,
ძკერდს ჩაითბოს ძე მოკლული.

ხედავს საფლავს ცარიელსა, ---
ძსე ამოდის ცაზე, ხარობს;
„ქრისტე აღდგა, გიხაროდენ“!.. ---
ანკელოზთა გუნდი გალობს.
გიორგი წერეთელი.

ტოროლას ბარტყების სიყვარული

(ბუნების მეტეველებიდან).

იყო ერთი მსწავლული. მთელს თავისს დროს ანდობებდა მცენარეის, ცხოველების და სხვა ბუნების საგნების გამოკვლევას. ამიტომ მას ბუნების-მეტეველს ეძახდნენ.

ერთხელ ამ ბუნების მეტეველს სოფლის მწვემსმა მოუყვანა ტოროლას ბარტყი, რომელიც მინდორში დაეჭირა ბუდის ახლო. ბარტყი ჯერ ისევ ნორჩი და სუსტი იყო და საჭმლის ჭამასაც-კი თავის თავად ვერ ასწავლებდა. ბუნების-მეტეველს ძეტი დონე არა ჰქონდა, დედობა უნდა გაეწია ამ ბარტყისათვის, ასეც მოიქცა. თავისი სელით აჭმევდა, ასძევდა და ეალერსებოდა. ბარტყიც ძაღუ შეეჩვიათავისს გამსრდელს და სრული ნდობით ექცეოდა. ამასობაში ჰატარა ტოროლა მოიხარდა და მოღონიერდა.

სწორედ ამ დროს ჩვენს ბუნების-მეტეველს იმავე მწვემსმა მოუყვანა ტოროლას ოთხი სხვა ბარტყი, რომელიც სხვა ბუდიდან ამოესხა. ეს ბარტყები ბევრით უმცროსნი იყვნენ გაჩვეულს ტოროლასე და არაფრით არ

ჭვადნენ მას, რადგანაც სხვა დედ-მამას მიენიჭებოდა მისი საცოცხლე.

გაძინაურებულმა ტოროლამ არ დახედა მას, რომ ეს ახლად მოყვანილი ბარტყები არ იყვნენ მისნი ნათესავნი, და დიდი სიხარულით მიეგება მათ. ბუნების-მეტყველს ამ ბარტყების მოყვანა ერთ-მხრივ იამა; მაგრამ მეორე მხრივ-კი დააფიქრა. დააფიქრა იმიტომ, რომ მათი გამოზრდა მოითხოვდა მისგან ბევრს დროსა და უზრუნველბასა, და ხელს შეუძლიდა მეცნიერულს შრომაში. მაგრამ ეს შიში სრულიად გაუფანტა მასმა გამოზრდილმა ტოროლამა. ამან სრული სიამოვნებით იკისრა დედობილობა ზატარა ბარტყებისა. თუძვა თვითონაც ჯერ ისევ ბარტყი იყო, მაგრამ საოცარი დედობილობა გამოიჩინა. შვილობილებზე ზრუნავდა დღე და ღამ, თავისს ფრთებს ქვეშ ამოისხამდა, ათბობდა, და თავისი ნისკარტით აჭმევდა საჭმელსა. მცირე ხანსაც-კი მოსვენებას არ აძლევდა თავისს თავსა. ბუნების-მეტყველი ხან მოაშორებდა და დაუძალავდა ხოლმე ბარტყებსა, რომ მათ მოქანცულს დედობილს დაესვენა და ღონეზე მოსულიყო. მაგრამ საშინელს მოუსვენრობაში ჩავარდებოდა ხოლმე ტოროლა: გაუაფიცებოდა და ებოძა შვილობილებს, ტოროლურად უძახდა და ძლიერ აწუნდა, თუ ძალე ვერ იპოვნიდა. როცა მიაგებდა, ერცხებოდა ხარულს მიეცემოდა, მოუკურკურებდა, ეაღერებოდა

ამასობაში იმდენად წამოიზარდა დედობილი ტორო-

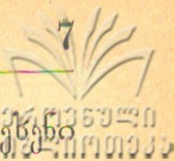
ლს, რომ ადვილად შეეძლო გაფრენილიყო, დაენახებინა თავი ბარტყებისათვის და მინდორ-ვეფლზე ეცხოვრა თავისუფლად. მაგრამ ეს აზრადაც არ მოსდიოდა. ბარტყების სიკვარული მას სულ უძლიერდებოდა და უძლიერდებოდა. მხოლოდ მათზე ფიქრობდა, მათზე ზრუნავდა, მთელს თავისს დროს მათ ახმარებდა. თავისი თავი სრულიად და სავსებით დავიწყებული ჰქონდა. საჭმელს ცალკე არას დროს არა სჭამდა. როცა საკენკს დაუფრინდენ, ჯერ ბარტყებს აჭმევდა, დანადობდა, და რაც ძორჩებოდათ, იმასა სჭამდა სულ ბოლოს. სასმელზედაც ესე იქცეოდა.

ასეთმა განუწყვეტელმა ჯაფამ, ასეთმა სოცარმა თავადავიწყებამ გამზრდელი ტოროლა დამჭლევა და მიასუსტა. მიასუსტა მით უმეტეს, რომ ჯერ ის დანსრულებული არ იყო, გაზრდა კიდევ აკლდა. ბუნების-მეტყველი ცდილობდა, რომ ჯაფა შეეძცირებინა ტოროლასათვის და ხიფათს გადაერჩინა; მაგრამ ვერა განაწეორა. სიკვარულით გატაცებული ტოროლა ზედ ეგებოდა ეოველ ქამს თავისს შვილობილებს ისეთი თავდავიწყებით, რომ ბოლოს მთლად ჩამოხშა, ჩონჩხად იქცა, მისუსტდა, მოიქანცა და ერთს ღამეს თავისს შვილობილებთან ჩასუტულმა სული დალია.

ბუნების-მეტყვეელს გადასაგდებად დაენანა ამისთანა მოსიკვარულე ფრინველის გვამი და დამარხა თავისს ბაღჩაში. მაგრამ უბედურება ამითი არ გათავდა.

აღმოჩნდა, რომ თავდავიწყებულ სიკვარულს ტორო-

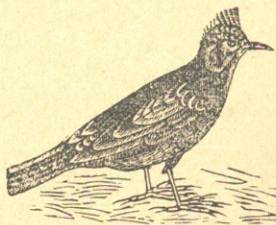

ლასას ანთო ძლიერი სიყვარული ბარტყებშია და მისი
 დიდს ნაღველს მიეცნენ თავისი დედობილის სიკვდილის
 შემდეგ. ბუნების-მეტყველი მათ არ აკლებდა არც საჭმელს,
 არც სასმელს და არც ალერსს; მაგრამ ჯავრმა ისინი მა-
 ლე გადაიტანა თან და ოთხივენი ერთს ღამეს დაისოცნენ.
 ამათი გადაყრაც დაენანა ბუნების-მეტყველს და ისინიც და-
 მარსა მათს დედობილთანა.

ბუნების-მეტყველს, რასაკვირველია, ძლიერ ენანებოდა
 უღროვოდ დასოცილი ტოროლები; მაგრამ ამასთან დიდს
 სისარულსაც გრძნობდა, რადგანაც თავისი თვალთ ნახა
 და დარწმუნდა, რომ ფრინველებშია ცუდი ყოფილა თავდა-
 ვიწყებუდი ერთმანეთის სიყვარული.

აკობ გოგებაშვილი

ტოროლა.

შავარდენი.

„მიმინოსა მწვერი უყვას
 შავარდენსა ნადირობა“ ...

(ხალხური)

წინ საქართველოში ძრეულ იყო გავრცელებული ქორ-მეძებრებით და მიმინო-შავარდენით ნადირობა. ქართველ მეფეთა და დიდებულთ ამისთვის საკანგებო კაცი, ბასიერი, ჭეხვდათ. მართოთ და მხოლო ბაზთა წურთვინობა, უვლიდა და სანადიროთ გაჭეხვდათ, როცა კი უსაქმო ლაღი ბატონი ინებებდა ნადირობით კაემნის განქარვებას.

შავარდენს მაგარი ჩაკირკიტებული ტანი აქვს, მშვენიერი თვალები-ტანადია, ხარბი და მეტათ მანვილი თვალები ცეცხლივით ენთება, ძნელათ გამოეპარება სასაუსმე ფრინველი, ან თუ სხვა თავის საკბილო ცხოველი. მოკაუჭებულ ღონიერ ნისკარტით შეუძლიან თავისზე დიდი ფრინველი ჭავრში ბუმბულივით აიტაცოს; მეტათ ღონიერი და გულბადა, მოძრობაში საკვირვლათ სწრაფი, ისე სწრაფი

რომ თვალი გვერც კი ახწრობს გარჩევას, როცა შავარდენის
 შურდულის ქვანახით, სუსუნით წამოვა სოლმე ჭყარიდან
 და თავის მსხვერპლს დაეცემა. მისი საშინელი ბასრი
 კლანჭიდან ღმერთმა თქვენი მტერიც დაისხნას — თუ
 კი ერთი ჩაჭკრბ, ჩაუჭირბ კლანჭი ველარბ ძალით ვერ
 მოაძორებთ.

საცხოვრებლათ შავარდენი უფრო ტყეს აირჩევს სოლ-
 მე, მიუდგომელ ადგილას, ძაღლ სეებზე იკეთებს ბუდეს
 და დასაძინებლათაც იქ მიდის. საჭმელათ განსაკუთრებით
 ვრინველი უყვარს; ტორილიდან მოკიდებული ვიდრე გა-
 რეულ ბატამდე უკულა ფრინველს სდევნის და სჯობნის,
 ქეტადრე ძრეელ ეტანება მტრედს, ქათამს და გაჭირვე-
 ბაში უვავსაც გაჭკრამს სოლმე კლანჭს. ძნელათ მოხდება
 რომ რომელიმე ფრინველმა თავი დააღწიოს შავარდენს,
 ერთათ ერთი ხერხი ფრინველისთვის ესაა: თუ რომ მიწას
 გაეკრბ, განიხბა მაშინ მტერს გადურჩება, რადგან შავარ-
 დენს უფრო ფრთა და ფრთა გაფრენილი ფრინველის და-
 ჭკრბ ეძარჯვება. თუ ფრინველი ხეზე სის ან წებალში ცუ-
 რავს, შავარდენს ველარბსად წაუვა. ძალიან როგორც თო-
 ფის ტყვია, დაეცემა და მოიტაცებს თვალის დახამხამე-
 ბის უძალ

ერთ ნაირი ცელქობაც უყვარს შავარდენს: კაკაბი და
 გნოლი მთელი გუნდებით კაკანით დაიარება მიწასზე; ქა-
 თამივით საკენკს ჭკენკამენ და ჭია-ღუა-აშვერებზე ნადირო-

ბენ. შავარდენი ჯავრით კვდება, როცა მისი სახეობის ფრინველთა გუნდი დედაძიწას არ შორდება, იმდენს ეცდება, იმდენს დასტრიალებს თავს, წამოუქროლებს, აფრთხობს, აშინებს, ვიდრე ერთს მაინც წამოაფრთხობს და შავარდენსაც მეტი არაფერი უნდა -- სადილი მხათა აქვს. გარეულ იხვსე სხვა ხერხით ნადირობს. იმდენს უქროლებს, იქამდე ჩააცვივდება, ვიდრე იხვი წყალში ცურვით მოიღალეება, შავარდენი დაქანცულ იხვს წამსვე აიტაცებს ხოლმე ჭაერში და თავის მსხვერპლს ძრიელის ნისკარტით ჭაერშივე ჰკლავს. ნანადირევს სადმე მიერუებულ ალაგს თავისუფლათ შეექცევა და თან იმისი შიშიც აქვს, რომ ნანადირევი არავინ წამართვასო. არწივს ვინდა იტყვის, ხშირათ ქორცი კი იბრიყვებს. ჩვენს ღონიერ და მამაც შავარდენს. თვალს მოჰკრამს თუ არა შავარდენი კლანჭებით ნანადირევს მიაფრენსო, ქორი გულდაგულ მივარდება მას და ცოტაოდენ ბრძოლის შემდეგ შავარდენი წრიზინ-ყვირილით თავის ლუკმას ქორს უთმობს.

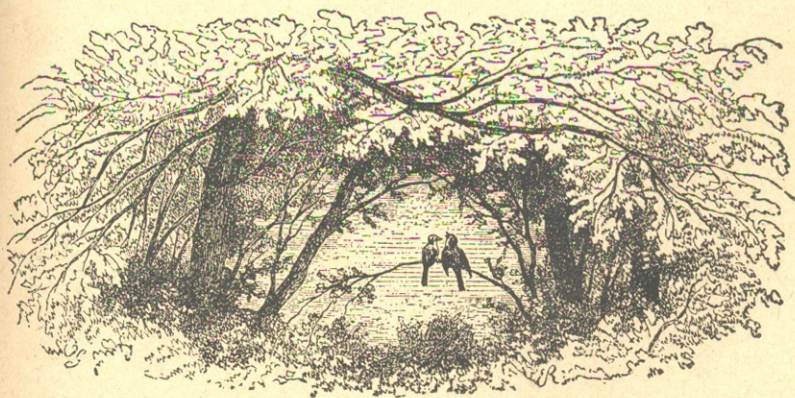
შავარდენს ბუდის გაკეთება ფრიალო კლდეებში უევარს. ან თუ ტყეში დაიბუდა მაღალ ხეებზე იკეთებს უხერხულათ ფიხის ბუდეს. სოკჯერაც ევავს წაართმევს ხოლმე მხა მხარეულ ბუდეს. დედალი შავარდენი გასაფხულობით 3—4 კვერცხსა სდებს, მოწითალო-ყვითელ ფერისას და ხალებით დაწინწკლულს: კრუსობის დროს მამალი შავარ-

დენი მხოლოთ საჭმელსე ზრუნავს; ჩინჩახში მოთუთქუდ
 ხორცს წამოაბოყინებს სოლმე და თავის ძართყებს აჭმევს,
 ვიდრე წამოჩრისვდებიან, მერე კი ნანადირევ ფრინველებს
 უხიდავს, ვიდრე ძართუნი თითონვე ისწავლიან ნადირობას.
 აქ დასატული შავარდენის მკვარი ჩვენში არ იცის, ეს თეთ-
 რი შავარდენი უცხო ქვეყნებში, უფრო ზღვის ზირათ, ცხო-
 ვრობს, კლდეებში იკეთებს ბუდეს. ჩვენი შავარდენი კი
 ისეთი ფერისაა როგორც ქორი.

ილიკა.

გულ-კეთილი გიგლო.

(ხამდელი ამბავი სოფლის ცხოვრებიდან).

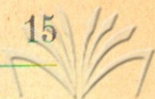

აიძე დედან... ვაიძე დედან...—მოესმა აი-
ვანსე მდგომ ჰატარა გიგლოს ტირილის
ხმა.

გიგლო სახლდგომით ქალაქიდან სულ
ორი დღის ჩამოსული იყო დედამამსთან.
რე თავისუფლათა გრძნობდა თავს, რე მხიან-

რული სახე ჰქონდა, როგორ იცინოდა, ჰატარა ცუგუების
თამაშს რომ სედავდა! ეს ჰატარა ჰირუტეეებიც თითქოს
განგებ სცდილობდნენ ესიამოვნებინათ ახალი სტუმრისათ-
ვის; უფრო და უფრო უმატებდნენ თამაშს: ხან ხტუნა-
ობდნენ, ხან ურებით იჭერდნენ ერთი-ერთმანეთს და ხან
ერთი-მეორის კებნაში ატარებდნენ დროს. ეველა ეს ჰატა-
რა გიგლოს სიცილათ არა ჰყოფნიდა და სინარულიანგან
არ იცოდა რე ექნა. ხან ერთი გვერდიდან მოუვლიდა, ხან
მეორიდან ამ ჰატარა მოთამაშეებს. ამ ამბავში იყო გიგლო,
როდესაც ტირილის ხმა მოესმა. ჰირველ ხანს უური არ
ათხოვა, მხოლოდ მიიხედ-მოიხედა და რაკი ვერაფერი
დაინახა, ისევ თავის ჰატარა მეგობრებს მიუბრუნდა.

— ვაიძე დედაა!.. ვაიძე დედაა... — მოესმა ხელ-მეორეთს გიგლომ და ტირილის ხმა.

ახლაკი გიგლომ ეურები ცქვიტა. ჰატარა მეგობრებ-მაც გაიგონეს ეს ხმა და ხელათ შესწვიტეს თამაში. გიგლომ აივანს ერთხელ მიავლო-მოავლო თვალი, მაგრამ რომ ვერაზინ დანახა სწრაფათ ძირს ჩავიდა; იქ მიწასე წამოწოლილ ვიღაც უცნობ ბიჭს თვალი მოჰკრა. გიგლოს მიანლოვებასე უცნობმა ბავშვმა ტირილს უფრო და უფრო მოუხშირა. საშინლათ შეეცოდა გიგლოს ძტირალი; ჯერ მწუხარე თვალით შეჰხედა და შემდეგ ალერსით ჩაეკითხა, ვისი ხარო. უცნობმა ხმა არ გასცა, მხოლოდ ცრემლიანი თვალთ შეხედა გიგლოს.

— რა გქვიან სახელათ? — ჰკითხა ხელ-მეორეთ გიგლომ.

— შაქრო...

— დედა გუაჴს?

— არა.

— მამა?

— არც მამა გუაჴს.

— მამ ვისთანა სცხოვრობ?

— ბიძასთან.

— მერე აქ რაღასა სტირი?

— ერთი მჭადი ჰქონდათ, ნახევარი შეჴკამე, ამისთვის მცემეს და გამომაგდეს...

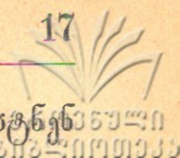

სთქვა ესა და უფრო ხმა მადლა გააბა ტირილით. ტათ შეეცოდა გიგლოს შაქრო, შეეცოდა უფრო იმიტომ, რომ შაქრო საშინლათ კანკალებდა; თუძცა გასაფხულის მშვენიერი დღე იდგა, მაგრამ ეტეობოდა შაქროს მანც მალიანა სციოდა. ტანსე მარტო ჰერანგი ეცვა, ისიც ნახევრათ დაგლეჯილ—დაფლეთილი. სოგან ტიტველი სორციცკი უჩანდა. ამის დანახვასე გიგლოს გული ამოუჯდა, უნდოდა ეთქვა რამ შაქროსათვის, დაემშვიდებინა, მაგრამ ცრემლები ეელში მოებჯინა, თავი ველარ შეიძაგრა და თითონაც იმისავით ხმა მადლა მორთო ტირილი.

პატარა ცუგუნებიც იქვე ჩაცუცქებულნი შეჭყურებდნენ მოტიროლებს. ბევრს ეცადნენ გიგლოსა და შაქროს გაჩუქებას და გამხიარულებას: ხან ხელეხს ულოკავდენ, ხან თამაშობდენ, მაგრამ რომ ვერაფერი გარჩიკეს, წენართ დასდნენ და დაღონებულის სახით შეჭყურებდნენ გიგლოს, თითქოს საეკედურს ეუბნებოდენ: არა გრცხვენიან, წელან როგორ იცინოდი და ახლა რა დაგემართათ. პირველათ გიგლო მანც გაჩუქდა. უცბათ რაღაც მოაგონდა, სინარულით გაიდიძა, შემდეგ ჯიბეში ხელი ჩაიყო, კამფეტი ამოიღო და შაქროს გადასცა; მერე თეთრი ჰურის ნატეხი ამოიღო და ისიც უთავაზა. შაქრომ ცრემლები მოიწმინდა, კამფეტი და ჰური გამოართვა და ჭამა დაუწყო. ჰურის დანახვასე პატარა ცუგუნებიც აწმუკუნდნენ და ისეთი სინარულით დაიწვეს სტუნაობა რომ მალე შაქროს და

გიგლოს სიცილი წასკდათ. ორივენი ფეხსე წამოხტნენ და ცუგუებთან ერთათ თამაშობას შეუდგნენ. ცოტა ხნის შემდეგ გიგლო და შაქრო ისე დაძმობილდნენ, რომ კაცს ხუთი წლის მეგობრები ეკონებოდა.

— წამო, შაქრო, ახლა სახლში წავიდეთ — უთხრა გიგლომ ახალ მეგობარს, რაკი თამაშობით გული იჯერეს. მკონი გცივა! დაუმატა მან, როდესაც შეაძინია, რომ შაქროს ძთლათ აცანცანებდა. წავიდეთ სახლში, — მე და ჩემმა ძმამ ქალაქიდან ბევრი სათამაშოები მოვიტანეთ, წამო და გაჩვენებ!

შაქროს ძალიან გაეხარდა და წაუოლა დააპირა, მაგრამ უცებ მოაგონდა, რომ ჰერანგის აძარა იყო და შერცხვა. გიგლო მიხვდა რაშია ც იყო საქმე და ალერსიანათ უთხრა შაქროს:

— ნუ გრცხვენინან, შაქრო, წავიდეთ ჩვენსა, დედას ვუტყვი, რომ ჩემი მეორე ხელი შარვალი და ხალათი შენ მოგცეს, მაინც გცივა, ჩემს ახალ ჩუსტებსაც შენ მოგცემ. წამო, წამოდი, გაიმეორა გიგლომ; ჩანჭიდა ხელი ამხანავს და სახლისკენ გააქანა.

— დედა, შაქროს ძალიან სცივა, ჩემი ხალათი და შარვალი მიეცი! — უთხრა გიგლომ სახლში შესვლისათანავე დედას. რომელიც ფანჯარასთან გრძელ ტანტსე იჯდა.

— აბა, შვილი, ვინ შაქროს? — ჰკითხა დედამ გიგლოს.

— აი ამას! — მიუგო გიგლომ, და თან შაქროს წამოაყენა.

— უი, საწყებლი, როგორი ტიტველას! — სთქვა დედამ, — ვისია ნეტავი.

— გარეთ იყო, დედა, სტიროდა; ბიძას გამოუგდია სახლიდან და ახლა ძალიანა სცივა. სად არის ჩემი ხალათი, ჩაუბცვა.

— ჰო, შვილო, ჩაბცვი, ცოდვას.

დედის სიტყვებმა უფრო განახრა გიგლო, თითონ გაქეხნა მეორე ოთახში, ხალათი და შარვალის გამოიტანა და თავის ხელით ჩაბცვა შაქროს.

გიგლომ იმ დღეს აღარსად გაუშვა შაქრო. ღამე თავის ოთახში დაწვინა. მეორე დღეს გიგლოს დედამ შაქროს ბიძა მოაყვანინა და სთხოვა, შაქრო იმათთან დაეტოვებინა. ამის შემდეგ, გიგლო და შაქრო აღარ მოჰმორებიან ერთმანეთს, დღისით ცუგუნებთან ერთად მინდორში თამაშობდნენ და მხიარულათ ატარებდნენ დროს; საღამოთი კი გიგლო მოისვამდა ხოლმე შაქროს და ზღაპრებს ათქმევინებდა. შაქრომ ბევრი ზღაპრები იცოდა და გიგლოც გულ მოდგინეთ უსმენდა.

ასე გაატარეს მთელი ორი კვირა; გიგლოს ქალაქში წასვლის დღეს მოახლოვდა. საშინლათ ეწეინა ბაჟმუს, როდესაც გამოუცხადეს, ხვალ ქალაქში უნდა წასვიდეთ; ეწეინა უფრო იმიტომ, რომ შაქროს დაშორება ენახებოდა.

— შენი ჭირიძე, დედა, შაქროც ჩემთან ერთად წამოაყვანი
ვიდეს ქალაქში სასწავლებლათ!— ეხვეწებოდა გიგლო დე-
დას საღამოს.

— როგორ იქნება, შვილო!— უთხრა დედამ— შაქრომ
ჯერ კითხვაც არ იცის და ქალაქში რა უნდა გააკეთოს.
აი აქ სოფლის სკოლაში მივაბარებთ და როდესაც აქ ის-
წავლის ქალაქში მაშინ წავიყვანათ. ახლა— აი, შენ
კენაცვალოს დედა, და დაიძინე, დილაზე ადრე უნდა
აღგე.

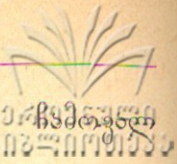
ძალიან ეწეინა გიგლოს, მაგრამ რას იზამდა. იმ და-
ძეს ორივემ, გიგლომაც და შაქრომაც, ადრე დაიძინეს,
ორივე დაღონებული იუენენ და ლაპარაკი არ ესერნე-
ბოდათ.

მეორე დილას პირველმა შაქრომ გაიღვიძა. როდუ-
საც დედამ გიგლო ფეხზე წამოაყენა, ეველაფერი მხათ იყო
იმის სამკსავროთ; დედამ თბილი ტანისამოსი ჩააცვა და
ეაბაღანსი მოახვია. წასვლისას გიგლო ეველას გამოეთ-
ხოვა; თავის პატარა ცუკუებიც— აი დაივიწეს და ამათაც
გამოემპვიდობა, მხოლოდ შაქროს არ გამოთხოვებია;
შაქრომ წინათვე უთხრა, სოფლის ბოლომდე გავაცილებო.

ჯერ გიგლოს უფროსი ძმა დედამასაც არ გამოსთხო-
ვებოდა, რომ შაქრო და გიგლო ქალაქის გზას დაადგენენ.

— როდის დაბრუნდები, გიგლო, ქალაქიდან?— ჰკითხა
დაღონებულის კილოთი შაქრომ.

— ძალიან ძაღე, ამ ზაფხულს ისევე მსხვილად და ერთათ ვიქნებით—მიუგო გიგლოძე.

— ნეტავი შენ რომ ქალაქში მიდიხარ!—ამოიხსრა მახრომ და გაჩუბდა, კიდევ რაღაც უნდოდა ეთქვა, მაგრამ ვერ მოახერხა, გულზე ბოღმა მოაწვა და კინაღამ ტირილი დაიწყო. გიგლოს ძალიან შეეცოდა მახრო და დასამშვიდებლათ უთხრა:

— ნუ იღარდებ, მახრო, მერე შენც წაგიყვანთ ქალაქში, დედამ სთქვა ჯერ აქ უნდა ისწავლოსო; როდესაც ის წავლი, მაშინ ერთათ წაგიყვანენ მე და შენ. ასე ანუგეშებდა გიგლო მახროს; ამასობაში სოფელსაც გასცდნენ.

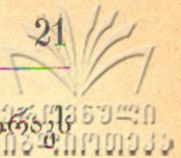
— აბა, გიგლო, ახლა მოდი ცხენზე შეჯექ და გაუუდგეთ გზას. უთხრა გიგლოს ძმამ, რომელიც ცხენებით დეეწია—თორემ დავიგვიანებთ და მატარებელი გაგვასწრებს.

— მშვიდობით, მახრო,—მიუბრუნდა გიგლო თავის მეგობარს და გადაეხვია. აქ კი ვეღარ მოითმინა მახრომ და ცრემლები ღაზა-ღუპით გადმოუშვა,—ნუ სტირი, მახრო, მე ძაღე დაუბრუნდები აქ, ამშვიდებდა გიგლო, თუძცა თითონაც ძლივს იმაგრებდა თვალებში მომდგარ ცრემლებს.

დიდ ხანს იჯდა მახრო სოფლის ბოლოში და გაჭეურობდა ქალაქისაკენ მიძვალ გიგლოს და იმის ძმას.

— ნეტავი მეც წამიყვანდეს ვინმე ქალაქში სასწავლე

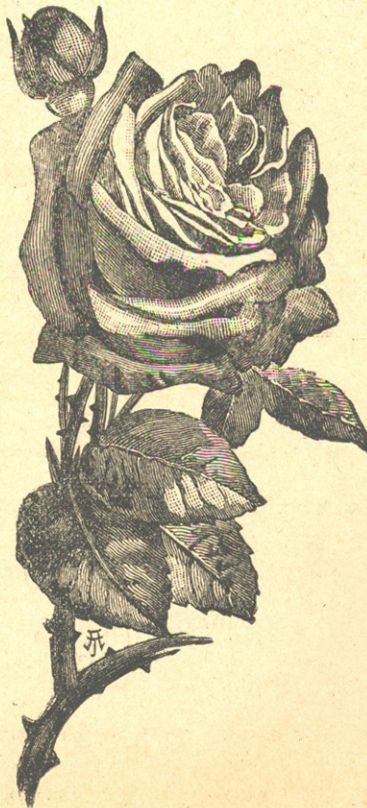

ბლათ, — სთქვა ბოლოს, როდესაც მკსავრები გონებას
 მიეფარნენ, ფეხზე წამოდგა და დაღონებული შინ, გიგ-
 ლოს დედასთან, დაბრუნდა.

დედამ აუსრულა გიგლოს სურვილი. შაქრო იმავე
 წელს ენკენისთვეში მიაბარა სოფლის სკოლაში. შაქ-
 რო ახლა სამაგალითოთ სწავლობს და სულ იმ ნატვრუ-
 შია, როდის წამიყვანს გიგლო ქალაქში, რომ იმასთან
 მოუძორებლათ ვიყო და ქალაქის სკოლაში ერთათ ვისწავ-
 ლოთო.

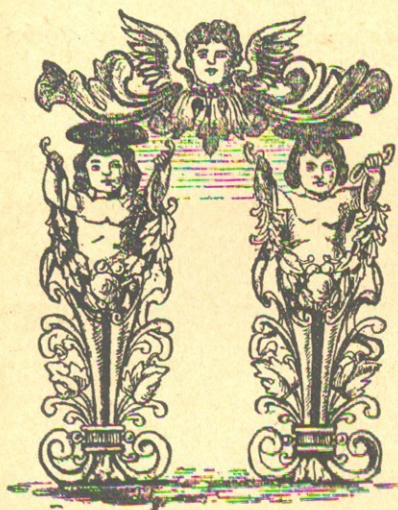
გ. კავ—ძე.

ექვსი ამხანაგი

(გრემის ზღაპრებიდან).

ყო ერთი ძარჯვე ასალგასდა
 კაცი. სადაც უნდა წასულიყო,
 რა საქმისთვისაც უნდა მოეკიდა
 სელი, ყოველთვის გამარჯვებუ-
 ლი რჩებოდა. ერთსელ იმან
 მოისურვა სამხედრო სამსახურ-
 ში შესვლა, ჩაეწერა ჯარის-კა-
 ცათ და იბრძოდა მხნეთ და გულადათ. მაგრამ როდესაც
 ბრძოლა გათავდა, ჯარის-კაცი სამსახურიდან განთავისუფ-
 ლეს და სამგსავროთ, მხოლოთ ორიოდ გროში მისცეს.
 ეს ძლიერ ეწეინა ჯარის-კაცს და სიტყვა მისცა თავის
 თავს, რომ სამაგიერო გადაეხადა მეფისთვის: — თუ როგორ-
 ძე დამხმარებლებს ვიშოვი, ისე გაუხსდი საქმეს, რომ
 მეფე თავის ნებით მამცემს მთელ თავის საცხოვრებელს,
 სთქვა ჯარის-კაცმა და განრისხებულის სახით, წყნარის ნაბი-

ჯით გაემართა გზასა. უცნობო ტყეში იმან დაინახა ერთი კაცი, რომელიც მირიან-ფესვიანად აძრობდა უსარმახარ ხეებს; ჯარის-კაცის თვალწინ ექვსი ხე ისე ამოაძრო, როგორც უბრალო ბალახი.

ჯარის-კაცმა ჰკითხა: — გინდა თუ არა ჩემთან წამოსვლა და ჩემს მოსამსახურეთ ეოფნაო?

— სიამოვნებით, მიუგო ღონიერმა კაცმა. — მხოლოდ მე ჯერ დედაჩემს უნდა წავუღლო ეს კონა. იმან აიღო ერთი ხე, იმით შეჰკრა დანარჩენი ხუთი ხე ერთ კონათ, გაიღო მხარზე და სწრაფათ გაჰქრა. ერთ წუთსაც არ გაუვლია, რომ საჩქაროთ უკანვე მობრუნდა. მაშინ ჯარის-კაცმა უთხრა იმას:

— წავიდეთ, ჩვენ ორნი უფრო ადვილად მივალწევთ ყველაფერსაო, და წავიდნენ. რამდენიმე მანძილის მოშორებით იმათ დაინახეს მუსლებზე დაჩოქილი მონადირე, რომელიც თოფს უმიზნებდა რაღასაც.

— მონადირე, რას უმიზნებ ძაც თოფსა? ჰკითხა ჯარის კაცმა.

— მე აქედან ორი ვერსის სიშორეზე ბუსსა ვხედავ, რომელიც მუნის ტოტზე ზის და აი იმას მინდა სწორეთ მარცხენა თვალში მოვარტვა ტყვია.

— ოო!.. ამ შემთხვევაში მაშ ჩვენთან წამოდი, სინარულით შესძახა ჯარის-კაცმა. — საძნი უფრო ადვილათ მივალწევთ მიზანს.

მონადირეც დაეთანხმა და შეუერთდა. ჩქარა იმათ

შესვდათ შვიდი ქარით მბრუნავი წისქვილი, რომელსაც
 გასაოცარის სისწრაფით ბრუნავდნენ, მაგრამ არც მარცხსივ და
 არც მარჯვნივ ერთი ბეწვა ქარის სისინიც არ ისმოდა,
 ზატარა ნელი სიოცუკი არსადა სჩანდა, ხეებზე ფოთლები
 გაჩერებულიყვნენ და არც ერთი ფოთოლი არ ინძრეოდა.

— მე არ მესმის! წარმოთქვა ჯარის-კაცმა: როგორ
 და რანაირათ ბრუნავენ ეს წისქვილები, როდესაც ჭაერში
 ასეთი სიმშვიდეა!

იმათ გაიარეს კიდევ ორი ვერსის მანძილი და დაინა-
 ხეს ხეზე მჯდომი კაცი, იმას ერთ ცხვირის ნესტოზე თი-
 თი მიეჭირა და მეორეთი ქარსა ჭებრავდა. — მანდ, რა ეშ-
 მაკებს უბერავ? — ჭკითხა იმას ჯარის-კაცმა.

— აქედან ორი ვერსის სიშორეზე, სამ ხედავთ შვიდი
 ქარის წისქვილია აშენებული, უზასუსა იმან. და მეც იმი-
 ტომ ვუბერამ რომ, ისინი დაუბრუნო.

— ოჰო! მაშასადამე შენც ჩვენთან წამოდი, უთხრა ჯა-
 რის-კაცმა. — ჩვენ ოთხნი უფრო ადვილათ მივალწევთ მი-
 ზანს.

ქარის მქროლელიც ჩამოვიდა სიდან და შეუერთდა
 იმათ. რამდენიმე ხნის შემდეგ იმათ დაინახეს ცალ-ფეხზე
 მდგარი კაცი, მეორე ფეხი-კი მოესხნა და იქვე ახლო
 დაეკლდა.

— როგორც გეტუობა ისვენებ? უთხრა ჯარის-კაცმა.

— მე შიკრიკი ვარ, მიუგო იმან და ჩემი ფეხი იმი-

ტომ მოვიხსენ, რომ ჩქარა აღარ მერბინა, რადგანაც ვე ფეხებით ისე გავიქცევი, რომ გაფრენილ მერცხალს გა-
ვასწრებ სოლმე.

— ოჰო, მამ უეჭველად შენც ჩვენი ამხანაგი იუა-
ვი. შიკრიკიც შეუერთდა.

ამათ მალე შეეფეთათ ერთი კაცი, რომელსაც თავსე
ზატარა ქუდის ჩაჩი გვერდზე მოჰქცეოდა.

— ბატონო, — შენიშნა ჯარის-კაცმა, — მიუხედავად ჩემი
უღრმესის ზატვიცემისა თქვენდამი, მე მაინც უნდა გით-
ხრათ, რომ ბევრათ უფრო უკეთესი იქნებოდა, თქვენი ქუ-
დი სწორეთ დაგეხურათ თავსე. ახლა კი თქვენი თავი
ნამდვილათ ბავშვების სათამაშოს ეგკსავსება.

— ოო! არა ჩემო ბატონო, მე ვუთხილობ, რომ
ასე არ მოვიქცე. — მიუგო იმან, — იმიტომ, რომ როდესაც
ჩემ ქუდს სწორეთ დავიხურამ მაშინ იპისთანა საშინელი
სიცივე დადგება სოლმე, რომ გაფრენილი ფრინველები
ჭაერში სიცივეთ იუინებიან და დასოცილები ეცემიან დე-
და-მიწასე.

— ოჰ! კომეგლოს დმერთმა! შენც ჩვენი ამხანაგი იუავი!
უთხრა ჯარის-კაცმა. — ექვსი უფრო ვეელებფერს მალე მი-
ვალწევთ.

ამის შემდეგ ექვსივე ამხანაგი მალე შევიდნენ ქალაქში,
სადაც მეფეს გაეცა ბრძანება, რომ თუ მოიპოვება ისეთი
კაცი, რომელიც ჩემ ქალს სირბილში აჯობებს, იმას ჩემ

სიძეთ გავხდი, მაგრამ თუ სანადლეოში ვერ ვხვდებით და გაიძარჯვებს მეფის ასული, მაშინვე თავს მოაკვეთამო.

ეს, რომ გაიგონა ჯარისკაცმა, მაშინვე გაემურა მეფისკენ და ჰკითხა:— შეიძლება თუ არა, რომ ჩემს მაგიერ, ჩემი ერთ-ერთი მოსამსახურეთაგანი გამოგვსაზნოვო.

— რასაკვირველია შეიძლება, მიუგო მეფემ, — მაგრამ, თუ ვერ გაიძარჯვებ, თქვენ ორივენი იქნებით ზასუსის ძებულნი; სანადლეო თუ წაბეთ ორივეს თავებს გაგაგდებინებთო.

დასდეს რა ესე ზირობა, ჯარისკაცი დაბრუნდა ამხანაგებთან და უთხრა შიკრიკს: — აბა გაიკეთე მეორე ფესი და გაიქეცი, რაც ძალადონე გქონდეს; გაიქეცი და უკან აღარ მოიხედო, რომ ამით გამარჯვება ჩვენ დაგვრჩესო.

სანადლეო მდგომარეობდა შეიძვეში: ვინც უფრო ძაღვ მიიწებდა წყაროდვე, რომელიც შორს მთის ძირში გამოდიოდა, და იქიდან ტოლხით წებლს მოიტანდა, გამარჯვება იმას დაწებოდა. მეფის ასულმა და შიკრიკმა მიიღეს სათითაოთ ტოლხები და ერთსა და იმავე დროს გაუდგნენ გზას. მეფის ასულს ჯერ რამდენიმე ნაბიჯიც არ გადაედგა, რომ შიკრიკის კვლიცუკი აღარა სჩანდა, თვლიც ვეღარ მოჰკრეს; ისე სწრაფათ გაჰქრა თითქოს ქარმა გაიტაცაო; სწრაფათ მიიწებინა წყაროსთან, გააჭყამა ზაღა წებლი, ამოიღო ტოლხა და უკანვე გამოემართა. ნახევარ გზას რომ მოატანა, ცოტა დაღალულობა იგრძნო, ტოლხა დე-

დამიწასე დასდგა და თვითონაც მიწვა გამხმარ ცხენსა და ვინა
კრისზე, რომელიც იქვე ეგდო, იმ მოსასწრებით, რომ
გამხმარი სართუმალი დიდხანს არ დამაძინებსო.

მწწრაფლ მორბენალმა მეფის ასულმაც მიაღწია წყა-
რომდის, აჩქარებით განაჰყვამხალა წყალი, ამხრო ტოლჩა
და გამოეშურა უკანვე, გზაში უეცრათ თვალი მოჰკრა
ძმინარე შიკრიკს.

— ეჭე!.. ძალიან კარგი! ახლა-კი ჩემსელშია ჩემი მო-
წინააღმდეგეს სული. გაიფიქრა და სიამოვნების დი-
მილმა გადაურბინა სახესე. იმან ფრთხილათ აიღო
შიკრიკის ტოლჩა, გადააქცია და ცალიერე ტოლჩა ალა-
გობრივე დასდგა და გზას გაუდგა. მთლათ დაიღუპებოდა
საწყალი ჩვენი შიკრიკი, რომ იმის ბედზე მონადირე არ
ასულიყო სასახლის ბანსე და არ დაენახა თავის შორს
ძვერეტელი თვალით უოველივე რაც მოხდა.

--- ჰე!.. არა, ეოვლად შეუძლებელია, რომ მეფის ასუ-
ლი უძაღეს მოვიდეს იმაზე. გაიფიქრა იმან და დაუძინა-
ნა თოფი, ამოიღო ნიშნში კინკრისი, რომელსედაც შიკ-
რიკს გულისანათ ჩასძინებოდა; თოფი გავარდა, ტყვიამ
კინკრისი შეათამაშა, და შეძინებული შიკრიკი ფესზე წა-
მოვარდა სრულიად უვნებელი. შიკრიკმა რომ ნახა ტოლ-
ჩა დაცალიერებული იყო და მეფის ასული-კი კარგა მოძო-
რებით წინ მიდიოდა, დაავლო ტოლჩას ხელი და ხელ ახ-
ლათ გაემართა წყაროსკენ. აჩქარებით განაჰყვამხალა წყა-

ლი, ამოჭერა ტოლია და გამოსწია დანიშნულ ადგილსკენ. გამოცხადდა მეფესთან ათი წუთით ადრე მეფის ასულზე.

— ძლივს, მეც მომექანცნენ ფეხები, მხოლოდ ახლა შემძლიან ვსთქვა, რომ ძალიან კარგათ ვირბინე, ამბობდა შიკრიკი.

მაგრამ, მეფე და მეფის ასული-კი საშინლათ ბრახობდნენ და ღელავდნენ იმაზე, რომ გამარჯვება დარჩა ერთ ვიღაც უბრალო, სამსახურიდან დათხოვნილ ჯარისკაცს.

იმათ გადასწევიტეს ჯარისკაცის დაღუპვა თავის ამხანაგებიანათ.

— ნუ სწუნარ, ჩემო შვილო, უთხრა მეფემ თავის ასულს, მე ისეთი საოცარი საშუალება მოვიგონე ძაგათ დასაღუპავათ, რომ ჩვენგან ცოცხლები ვეღარ დაისსნიან თავსა...

მეფემ ისე უჩვენა ექვს ამხანაგს თავი, ვითომც იმათი დაზატეება და ზატევის-ცემა სურს. და ამისათვის შეიწვია ისინი ოთახში, რომელსაც იატაკი, კარებები და ფანჯრები რკინისა ჰქონდა. ოთახის შუა ადგილს სუფრა იყო გამლილი, სხვა-და-სხვა უკემრიელესი საჭმელებით შემკული.

— მობრძანდით და გულიანათ ისაუბმეთ, უთხრა მეფემ. როდესაც სტუმრები სუფრას მოუსხდნენ მეფემ სულ ეველა კარებები და ფანჯრები მაგრათ ჩაჭკეტა და უბრძანა მხარეულს: „ისეთი ცეცხლი გააჩაღე ოთახის ქვეშ, რომ სიმსურვალთ იატაკმა წითლათ ლაზლაში დაიწეოსო“.

მეფის ბრძანება დაუყოვნებლივ აქმნა აღსრულებული. ცდა სწრაფად შეეცნა, რა სხვისი შექმნილი სუფრასე მსხდომ ექვსმა ამხანაგმა უცნაურად რაღაც საშინელი სიცხე იგრძნეს. იმათ ჯერ ეგონათ, სასმელებმა გაგვასურათ, მაგრამ სიცხეთან დათან ძლიერდებოდა. მოინდომეს ოთახიდან გასვლა, მაგრამ ამაო იყო მათი ცდა; კარებიც და ფანჯრებიც დაკეტილი დასვდათ. ახლა კი მიხვდნენ, როგორ მახეშია ცაბა ისინი მეფემ.

— ფიქრი არ არის, ჩვენი დაღუპვა ვერ მოუხერხდება მეფეს! სთქვა ჰატარა ქუდი-ჩაჩინამა. — მე ამ საათშივე ისეთ სიცივეს გავაჩენ, რომ არამც თუ ეს სიცხე განელდეს, არამედ კიდევაც შეგვცივდესო. იმან თავის ჩაჩი სწორეთ დანხურა თავსე, და რამდენიმე წუთის შემდეგ დადგა იმისთანა საშინელი სიცივე, რომ მართლაც, არამც თუ სიცხე განელდა, არამედ თვით საჭმელებიც-კი გაჭყინა სუფრასე. ორი საათის შემდეგ მეფე დარწმუნდა, რომ ახლა-კი ექვსივე ამხანაგი მთლად შეიწოდენ სიცხითა და უბრძანა კარების გაღება. მაგრამ თავისდა გასაოცრათ, ოთახში იპოვნა ისინი სრულიად უვნებელი და კარგათ მეოფნი. მათ მეფეს მოახსენეს, რომ დიდი მოხარულები ვიქნებოთ თუ აქედან გაგვიყვანთ, რადგან აქ ისეთი სიცივეა, რომ ჩვენ შეგვცივდა, და საჭმელებიც მთლად გაჭყინაო. გაჯავრებული მეფე მხარეულისკენ გაეშურა და ჰკითხა: რა მიზეზით არ იქმნა შესრულებული ჩემი ბრძანება?..

— რას ბრძანებთ, თქვენო უმაღლესობა, მე ისე გავასურე,

იატაკი რომ სულ წითლათ ვარვარებდა, მოასსენა მხარეში უღმა. — თქვენ თითონ ინებეთ და ნასეთ.

მართლაც მეფემ თავის თვალთ ნახა და დარწმუნდა, რომ ოთახის ქვეშ უძლიერესი ცეცხლი იყო გაჩაღებული და უკვირდა, რო მიუსვდავთ ეველა ამისა, ექვსივე ამხანაგი სრულიად უვნებელი იყვნენ. აქ მეფეს უფრო გაუძლიერდა სურვილი, ასეთი უხერხული სტუმრების თავიდან მოცილები-სა. დაუძახა ჯარის-კაცს და უთხრა: — თუ შენ ჩემ ქალს თავს დანებებ და უარს იტყვი იმის ცოლათ შერთვაზე, იმდენ ოქროს მოგცემ, რამდენსაც-კი შენ თვითონ მოისურვებო.

— დიდათ მოხარული ვარ, დიდებულო მეფე, მოასსენა ჯარის-კაცმა. — მე სიამოვნებით ავიღებ სელს თქვენს ასულს, თუ მომცემთ იმდენ ოქროს, რამდენიც შეუძლიან ზიდოს ერთმა ჩემმა მსახურთაგანმა... მეფის სიხარულს საზღვარი აღარა ჰქონდა. ჯარის-კაცმა მოასსენა, რომ ოქროს წასაღებათ სუთმეტის დღის შემდეგ მოვალა. ამ ხნის განმავლობაში, ჯარის-კაცმა დაიქირავა მთელი სამეფოს ძვერვალეები და შეუკვეთა ერთი უძველესი ტომარა, ორ კვირაში ტომარაც მოამზადეს. მაშინ ძალოვანმა დევ-გმირმა, რომელიც აძრობდა უხარ-მასარ სეებს ტყეში, გადიგდო ტომარა მხარსე და გამოცხადდა მეფის სასახლეში. მეფემ, რომ დაინახა იკითხა, ვინ არის ეს წარმოსადეგი დევ-გმირი, რომელსაც მხრით სასახლის ოდენა მაუდი

მოაქვსო! მოახსენეს საქმე რაშია ც იუო. მეფე შეერთა ხმის
 შიშით, რომ რა ბევრი ოქრო უნდა ჩასულიყო ამ უძველეს
 ბელ ტომარაში, მაგრამ მანაც უბრძანა, მოეტანათ ერთი
 დიდი კასრი ოქრო, რომელიც გაჭირებით მოაგორეს
 თექვსმეტმა თვით უღონიერესმა კაცებმა. დევგმირმა დააუ-
 ლო ერთი ხელი, ოქრო ტომარაში ჩაუძახა და გამოაცხადა,
 რომ ტომარას ამან ძირიც არ მოუფარაო! ცოტა-ცოტა-
 ბით მეფემ მთლათ გადასცა რამდენიცაჲ მოეპოვებოდა ოქ-
 რო, მაგრამ ტომარა ნახევრობამდისაც ვერ გაიძსო.

— მოიტანეთ კიდევ — უვიროდა ძალოვანი დევგმირი:
 ერთი ძარცვლით, სომ არ შეიძლება გაძღეს კაცი. მაშინ
 მთელი სამეფოს ყოველი მხრიდან მოიტანეს შვიდასი
 ურემი ოქრო. ძალოვან დევგმირს ბევრი აღარ უფიქრია
 და ესენიც სულ ერთიან, ურმიან-ხარებიანათ, ტომარაში
 ჩაუძახა.

— მე გავათავებ იმით, რომ ყველაფერს გაურჩევე-
 ლათ, რაცაჲ მოძვდება ხელში, წავიღებ. გამოუცხადა იმან
 მეფეს.

მიუხედავათ ყველა ამისა, ტომარა მანაც ვერ გაიძსო.

— ეჰ! ასლბაკი დროა თავი დაუანებო! განაცხადა
 დევგმირმა. — მეტი ღონე არ არის ზირი უნდა მოგვრას ჩემ
 აბჯანს. თუძცა გავსებას ჯერ ბევრი აკლიაო; მოიგდო
 სურგსე ტომარა და გასწია ამხანაგებისაკენ.

რა ნახა მეფემ, რომ იმისი და მთელი სამეფოს მცხოვ-
 რებელთ სიმდიდრე ასე უწყალოთ გაიტაცეს, უბრძანა ჯარის წი-
 ნამძღოლს, რომ შემსწდარიყვნენ ცხენებსე, დასდევნებოდნენ
 ექვსივ ამხანაგებს, და წაერთმიათ იმათთვის ოქროებით

სამსე ტომარა. ორი რაზმი ჯარისა ჩქარა
ნენ ექვსივ ამხანაგს და შეუბახეს.

— შეჩერდით, თქვე ქურდებო, ახლავ მოგვეცით ჩვენ
ტომარა ოქროებით, თორემ ამ საათში დაგხვრეტამთო.

— რა ბრძანეთ?!. იკითხა „ქარის მქროლელმა“ —
როგორ?!. ჩვენა ვართ ქურდები? უკაცრავათ. ჯერ ერ-
თი თქვენ ცოტა შეითამაშეთ და ინტუნეთ ჭაგრძი! მოუბ-
რუნდა რაზმს, ერთს ცხვირის ნესტოსე თითი მიიჭირა და
მეორეთი დაუბერა საშინელი ქარი და დაუწყო ჯარისკა-
ცებს აქეთ-იქით სწოლა.

ერთმა ბებერმა მაიორმა, სმა მადლა დაიწყო ევირილი:

— შემიწალეთ, ათასგანა ვარ დაჭრილი ბრძოლის
ველზე, როგორ შეიძლება ასე უსვინილისოთ ტანჯვა
გულადი მეომრისა. „ქარის-მქროლელი“ ერთს წუთს შედ-
გა. საწყალ მაიორს თუძცა არაფერი დაუშავდა, მაგრამ
უწყალთ დედა-მიწასე დაეცა.

— წადი შენ მეფესთან. — გამოუცხადა მაიორს დეე-გმირმა
უთხარი ჩემ მაგიერ, რომ ორჯელ ამასე მეტი ჯარიც,
რომ გამოგვესაუნა, — მე მანც სულ ეველას ჭაგრძი ვათა-
მაშებდი და ვახტუნებდი-თქო.

ეს სიტყვა რომ მეფემ გაიგონა სთქვა: ჯანი გა-
ვარდეთ, წავიდნენ, მოგუმორდნენ, ეგ ოხრები, უთუოთ ჯა-
დობასები უნდა ივენენო! ამ გვარათ ექვსმა ამხანაგმა
წაიღეს, მთლათ მეფის ქონება ოქრო და ვერცხ-
ლი; გაივეს თანასწორ ერთმანეთში და სცხოვრობენ ბედ-
ნიერბათ.

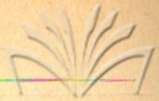
ზამთარი და გაზაფხული

I.

აელი გაჰსვლოდა ზამთარსა,
მიჩანჩალებდა ჩუმათა...
ქვეყნათ არც ერთმა სულდგმულმა
არ გააცილა ძმურათა.
ყველა მისძახდა: „გაგვშორდი,
„რაც ვგტანჯე ისიც კმარაო;
„ჩვენი ყოფა და ცხოვრება
„სულ შენგან დაიცარაო!“
სწორეთ აქ ბინა აღარ აქვს,
აღვა და გაიპარაო.
გაზაფხულს ჯარი მოუდის,
მეტი არ არის ჩარაო;
ზამთარმა ჯაგლაგი ცხენით
მთა და მთა შეიარაო.
ძალიან დაღვრემილიყო,
ძალიან გული სტკიოდა;
ვაების გამომხატველი
თვალთაგან ცრემლი სდიოდა.
აღარ იხედავს უკანა,
არ უნდა ნახოს ქალები:

ცოცხალს რომ ჰნახავს ტყე-ველსა,
 ზამთარს დაეწვის თვალები —
 გაუდიდებენ კაემანს
 მინდვრის პატარა ქალები*).
 ერთ პატარა ხევს მიადგა,
 იმაზე გასვლა მოუხდა
 და ვერ უყურებთ თავ-ხედსა,
 რომ ისიც მტრულათ დაუხვდა!..
 გუშინ-წინ ჩუმი, დღეს ჰყვირის
 და გზას უღობავს ბატონსა;
 მტრათ აეკიდა ნაკადი
 კუდალა ცხენის პატრონსა:
 ხევზე გასვლის დროს მოხუცსა
 კინალამ ცხენი წაექცა,
 და სამუდამოთ, კინალამ,
 ზამთარს ოჯახი დაექცა.

II.

აგერა გაზაფხულიცა
 მოაქროლებდა მერანსა,
 წითლათ და მწვანეთ ჰმოსავდა
 ქვეყანას მწირს და ვერანსა;
 თან მოსდევს ყვავილთ კონები, —
 ფრინველთა გუნდი ათასი;
 წინ გადაუდგა მოხუცსა
 ვაჟკაცი ლალი, კაპასი
 და უთხრა: — გამარჯვებოა,
 რაღას ჰგვიანობ, ბიძია?..
 დადიხარ მშიერ-ტიტველი,
 გუდაში არა გიძია.

*) ყვავილები.

დროა იგემოს ქვეყანამ
 ლობიო, ბალი, ქინძია.
 რად გიყვარს ქვეყნის წვალება,
 რათა ხარ აგრე ბილწია?
 კარგი რომ შუა გზას შეგხვდი
 და არ მოგასწარ ქალაზე,
 ვერ დაგიხსნიდა ქალარა,
 გაგმათრახავდი ძალაზე.
 — არ მიკვირს შენის ჭკუისგან,
 მჯერა, არ გინდა ფიცია,
 უპასუხებდა ზამთარი,
 ყელში ედება ხრინწია:
 — ერთი თვის წანათ სად იყავ,
 ახლა რომ მიტევ „ვაჟაო“?!
 ვერას გაჰხდები, ზამთრისგან
 ქვეყანა დაიბაჟაო.
 თქვენ სამთა ძმათა ამაგი
 სულ ჩემგან დაიხარჯაო;
 კვლავ კიდევ მოვალ, სიცოცხლის
 ჯერ კიდევ მიცემს მაჯაო.
 დამქლევებული ჩემგანა
 ცხვარი, ძროხა და ხარები
 ძლივს დაათრევენ ფეხებსა,
 დადიან როგორც მთვრალეები;
 ეცადეთ შენ და ზაფხული
 რომ გაუნედლოთ ძვალეები.

III.

--- მამაშვილობას მითხარი
 ვინ გძულს, ვისი ხარ მტერია?..

ათასგან დაიარები,
 გიცნობს სხვა-და-სხვა ერია.
 ან სიყვარული შენს გულში
 ქვეყნათ ვისიმე სწერია?
 — ბავშვები მიყვარს, სხვა არვინ,
 ხელ-ფეხ ფუნჩულა, ცელქები;
 სხვა ყველა მიფრთხის, მემალვის,
 როს ქვეყნათ დავებეტები.
 ჩემის სიცივით მე მცივა,
 ყინვისგან ტყვრება ქვებია,
 შისტუმრეთ, თქვენი ჭირიმე,
 ქვა-ლოდებს ვებვწვებია.
 არ მიმიღებენ... ბაღლებს-კი
 ამათ არ ვემეტებია;
 ბინად მაწვდიან ხელ-ფეხსა
 და მეც იქ ვიკვებებია.
 ბავშვებს ვუყვარვარ: უეცრათ
 გამოცვივიან კარშია,
 არ გრძნობენ მზირას ვუდგევარ,
 მივარდებიან ბრჭყალშია;
 ან გუნდაობენ, კიჟინით
 არბეინებენ ციგასა;
 არ ესმისთ დედის ვედრება,
 ყურს არ უგდებენ ძიძასა...
 აქეიფებენ ბაღლები
 ამ თავის მოხუც ბიძასა.
 მეც ვიკვებები, იმათაც
 არა ევნო რა ამითა;
 თუმც ზოგჯერ მქვალს შესჩივიან
 მშობლებს ისინი ღამითა.

არა უშავთ-რა, გაუვლისთ
წვალობენ ერთი წამითა.
— რა გულ-ქვა რამ ხარ, მოხუცო,
სუსტთა და ჩვილთა მტერია.
შენ თუ დასტანჯე, იმათთვის
მომაქვს ყვავილი ბევრია...
წადი, აჩქარდი, ეცადე
რომ მალე ავლო სერია;
თორემ ხომ ხედავ ღრუბელსა
ჰსურს თავში დაგკრას კვერია;
დაგკრას და დაგანიავოს,
ზურგზე გადინოს მტვერია.

IV.

ცამაც ჯავრობა დაიწყო,
იელვა, დაიგრიალა.
და თბილმა ჟუჟუნა წვიმამ
მიწაზე დაიშრიალა.
ზამთარი ფაცა-ფუციითა
მირბის, მიიბრძვის ზევითა;
ჰხედავს რომ მისი ბრძანება
აღარვის ესმის ქვეითა.
აბრძანდა იაღბუზზედა
და დიდ ყინულებს გვერდითა
ისიც თეთრ ჯავშან მოსილი
დადგა იმ თავის ცხენითა.
იქ მოიბრუნა მან გული,
იქ განისვენა შევებითა;
წამოწვა პირით ცისაკენ,
ჩვენკენ, ზურგით და კეფითა;

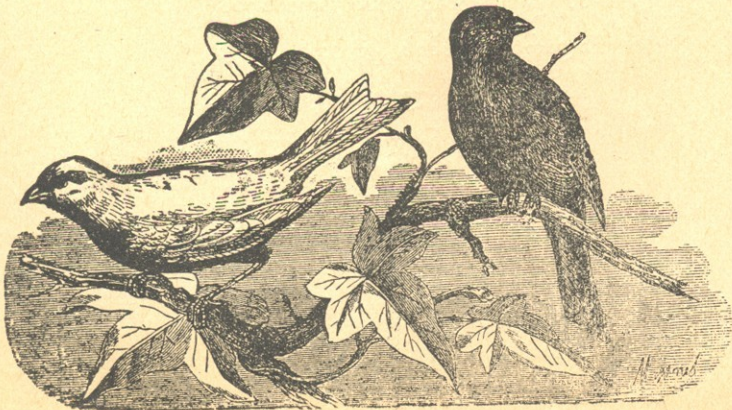
დროს ელის ისევ გვესტუმროს
ჩვეულებრივის წესითა.

ხოლო გაზაფხულს თავს ადგას
თვალ-მარგალიტის გვირგვინი,
იგი ბრძანებლობს დღეს ქვეყნათ,
ამას არ უნდა ჩიჩინი.

მინდორში ღელავს ჯეჯილი,
ბალახი ყვავილიანი,
ჰყვავის ათას ფრათ ბაღები,
ბაღჩები მწვანილიანი.

ვერ ძღება თვალი კაცისა
ქვეყნის სიტუარფის ცქერითა
და ყური ათას ნაირის
ფრინველთ გალობის სმენითა.
დიდება ისმის უფლისა
სულ-დგმულთ სხვა-და-სხვა ენითა,
წყალნიც კი ღმერთს აღიდებენ
ლაღად ტაღღების დენითა.

ვაჟა-ფშაველი.

სამასი თავდადებული გლეხი.

(საქართველოს წარსულიდან)

თუ გაგვიწყრება ღმერთი და ვერ გავსდევნეთ მტრის ძალი,
 იყოს შერცხვენილ, ვინც ჩვენგან შინა წავიდეს ცოცხალი.
 გრიგოლ ორბელიანი.

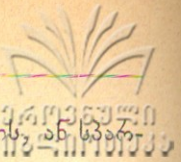

ე მწადიან გიამბოთ ამ ჟამად ერთი ფრიად სამწუხარო, 'მაგრამ სასახელო ამბავი, რომელიც მოხდა ასის წლის წინად, სახელდობ 1795 წელში. მაშინ საქართველო ჯერ ისევ ცალკე სამეფოს შეადგენდა და მასზე ბრძანებლობდა სახელგანთავანი მეფე ერეკლე.

მეფე ერეკლე მოხუცების დროს სამუდამოდ დაუმეგობრდა რუსეთსა და კავშირით შეეკრა; დასდეს

პირობა, დასწერეს და დაამტკიცეს. ხელი მოაწერეს: ერთი მხრივ რუსეთის ხელმწიფემ, მეორე მხრივ ქართველთა მეფემ ერეკლემ. ამ ხელშეკრულობის ძალით რუსეთის ხელმწიფე უნდა ყოფილიყო მფარველი საქართველოსი, და თავისი ჯარი მოეშველებინა ყოველთვის, როცა მტერი გამოილაშქრებდა ჩვენის ქვეყნის წინააღმდეგ. თავის მხრავ საქარაკელოს მეფე მოკალე იყო დაეცვა ერთგულობა რუსეთისა და თავისი ჯარით მიშველებოდა რუსეთს ყო-

ველთვის, როცა იგი ომს გამოუცხადებდა ან ოსმალეთს ან სპარსეთს და ან რომელსამე ხალხს კავკასიისასა.

ეს მეგობრული კავშირი არაფრად ეპიტნავა სპარსეთის მეფესა, რომელსაც სპარსულად შაჰი ერქვა. იმ დროს სპარსეთში შაჰად იჯდა მეტად ბოროტი ვინმე, სახელად ალა-მაჰმად ხანი. ამან გამოგზავნა თავისი ელჩი მეფე ერეკლესთან და მოითხოვა მისგან, რომ რუსეთთან მეგობრობა და კავშირი გაეწყვიტა, მიეღო მფარველობა სპარსეთისა და ხარჯიც ეძლია ყოველ წლივ. თავის მხრივ ალა-მაჰმად ხანი ჰპირდებოდა ერეკლეს მტკიცე მეგობრობას, მკიდრო კავშირსა და ვალად იღებდა თავისი ჯარი მიეშველებინა ერეკლესათვის ყოველთვის, როცა კი მას რომელიმე მტერი ომს გამოუცხადებდა.

ერეკლე მეფემ, რა საკვირველია, ცივი უარი შეუთვალა სპარსეთის შაჰს ალა-მაჰმად-ხანსა.

შაჰი განრისხდა, დაუყონებლივ შეაგროვა აუარებელი ჯარი და გამოეშურა საქართველოს წინააღმდეგ. სპარსეთის ჯარი საოცარი სისწრაფით მოგრიალებდა ჩვენის ქვეყნისაკენ, რადგანაც ალა-მაჰმად-ხანს სწადდა ერეკლეს თავს დასხმოდა აღრიანად, ვიდრე რუსეთის ჯარი ჩრდილო კავკასიიდან მოუსწრებდა და საქართველოს შორეული კუთხეებიდან ჯარები მოეშველებოდნენ თავისს გმირს მეფესა.

ამ დროს რუსეთის ჯარი იდგა ჩრდილო კავკასიაში. მეფე ერეკლე კაცს კაცზე გზავნიდა, წერილს წერილზე სწერდა მოკავშირე ჯარის წინამძღოლს გენერალს გუდოვიჩსა, რომ ჩქარა მოშველებოდა თავისი ჯარით; მაგრამ ის რაღაც მიზეზებისა გამო და ადგილიდან არ იძროდა.

საქართველოს შორეული კუთხეებიც მაგრე რიგად არ იწუნებდნენ თავსა, არა ჩქარობდნენ ჯარის მოკრეფას და გამოგზავნას, რადგანაც დარწმუნებულნი იყვნენ, რომ რუსეთის ჯარი დროზე

მიეშველებოდა ერეკლე მეფესა, შეუერთდებოდა მისს მცირე ჯარსა და შეერთებული ძალით ქართველები და რუსები სულ ბოლოს აადნენდენ სპარსელებსა. მარტო თვისი მცირე ჯარით ერეკლე მეფემ რამდენჯერ ასროლინა კუდით ქვა სპარსელებსა, რამდენჯერ დააყენა შავი დღე და ახლა მეტსაც უზამს, რუსეთის ჯარი რო დაეხმარებაო, ფიქრობდნენ ბევრნი ქართველნი და ადგილიდან არ იძროდნენ.

სპარსეთის შაჰსაც ეს უნდოდა. ის თვისი ჯარით გამოვიდა არეზის მდინარესა, გადმოლახა ყარაბაღის და განჯის ქვეყნები და თბილისის ახლო დაიბადა სამოც და ათი ათასი ჯარით. ამ დროს ზაფხული მიწურული იყო და შემოდგომა დგებოდა.

ერეკლემ კი ძლივ-ძლიობით მოასწრო ხუთი ათასი კაცის მოგროვება.

ამ მცირე ჯარში ერთი რაზმი იქცევდა განსაკუთრებულს ყურადღებასა. ეს რაზმი შესდგებოდა მთლად გლეხებისაგან და განირჩეოდა სხვა ჯარისაგან პირველივე შეხედულობით. მალაღი და სწორე ტანი, განიერი მხარ-ბეჭი, მამაცური შეხედულობა, ვაჟ-კაცური მიხვრა-მოხვრა, ხმა-მალაღი ლაპარაკი, რკინის ჩაჩქანი ტანზე აშკარად ჰხდინდენ, რომ იგინი იყვნენ თავისუფალი მთის შვილები. ყველაზე მეტი იმედი ერეკლესა და ქართველობას ამ გლეხებისა ჰქონდათ. ვინ იყვნენ ეს გლეხები? ისინი იყვნენ არაგვის-პირელნი მთიულნი და ფშავ-ხევსურნი.

ერეკლე მეფე მთელს ქართველობას ღმერთივით უყვარდა. მაგრამ იმოდენა სიყვარულს და თაყვანის-ცემას კი, რასაც მისდამი მთიულნი და ფშავ-ხევსურნი გრძნობდნენ, ვერავინ ვერ დაიკვებებდა. მთელი მთიულეთი და ფშავ-ხევსურეთი სავსე იყო ერეკლეს დიდებით. აუარებელს საგმირო ლექსებში თავისუფალნი შვილნი მთისანი ხატავდნენ თავისს უსაზღვრო ერთგულობას ერეკლესადმი, თავისს აღტაცებას მისი საარაკო სიმამაცით, თავისს ამპარტავნობას იმითი, რომ მათ ჰყავდათ მეფედ ასეთი სახელ-განთქმული გმირი. მხურ-

ვალედ მოყვარულნი თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისა, მთიულნი და ფშავ-ხევსურნი სწორედ აღმერთებდნენ ერეკლეს, როგორც დაუძინებელს, უშიშარს და თავდადებულს დამცველს თავისის ერის თავისუფლებისას, დამოუკიდებლობისას. მთელს ფშავ-ხევსურეთსა და მთიულეთში ვერ მოსძებნიდი ვაჟაკს, რომელიც მზად არ ყოფილიყო თავისი სიცოცხლე შეეწირა მეფე ერეკლესათვის.

ამის გამო, მივიდა თუ არა ფშავ-ხევსურეთში ხმა, რომ სპარსეთის შაჰი აუარებელი ჯარით მოდის ერეკლეზე, საუკეთესო ვაჟ-კაცნი დაუყონებლივ აღიჭურვნენ, ჩაჯდნენ იარაღში თავით ფეხებამდე, გადმოვიდნენ არაგვის ხეობაში და მოვიდნენ დუშეთში. აქ მათ მიემატნენ არაგვისპირენი და შესდგა სამასიანი რაზმი გლეხებისა, რომელიც საჩქაროდ ჩამოიჭრა თბილისში.

მეფე ერეკლე მამობრივი გრძობით მიეგება მთიდან ჩამოსულს რაზმსა და ჩააყენა მოწინავე ჯარის შუაგულში, რომელსაც გზა უნდა შეეკრა მოახლოებულ სპარსელებისათვის. ამ რაზმის წინამძღოლად იყო ერეკლეს შვილი ვახტანგი, მაშინდელი მმართველი

მთიულეთისა და ფშავ-ხევსურეთისა. ომის დაწყების წინა დღეებში რაზმის მეთაურად შეპყრობეს ერთმანეთს მეფის წინაშე: თუ ბედმა გვიღალატა და ვერ დავსძლიეთ მტრის ჯარი, შერცხვენილი იყოს, ვინც ჩვენგანი ცოცხალი თავით შინ დაბრუნდესო. ან გამარჯვება მტერზე და ან სიკვდილი ბრძოლის ველზეო.

იერიში მტერმა პირველად მოიტანა ერეკლეს შვილს იოანეზე, რომლის ჯარს ეჭირა გზის პირად მალღობი ადგილი, თფილისის სამხრეთით, კრწანისის მინდვრების ვიწროებში. ბევრს მტერს აუტირეს დედა ამ მოწინავე ქართველებმა; მაგრამ თვითონაც ბევრი დაჰკარგეს, და ამის გამო უკან-უკან დაიწყეს წევა. სწორედ ამ დროს მთის ქართველნი გაექანენ ხმაღ-ამოდებულნი სპარსელებისაკენ, შეუტიეს და დაუწყეს ჩეხა. სპარსელები შედგნენ და წინ ერთი ნაბიჯიც ვეღარ წამოდგეს. მოწინავე ჩვენს ჯარს ახლა მიეშველა, მეფის ბძანებით, მაჩაბელი თავასი ჯარით. ეს მაჩაბელი მამაცი მეთაურიც იყო და ამასთან სახელოვანი მელექსე-სახანდარიც. მან მხიარულად დაუკრა ჩონგური, ზედ გულის ასაძგერი ლექსები დამღერა და საოცარი სისწრაფით მიესია სპარსელებს თავისი ჯარით მთის ქართველებთან ერთად. ქართველებმა გააპეს მტრის რაზმები, აქეთ იქით გროვა-გროვა დააყენეს დახოცილი და დაჭრილი სპარსელებისა და გაექანნენ შუა გულისაკენ, სადაც თვითონ შაჰი ეგულებოდათ. მტრის საშინელი მუსვრით მიუახლოვდნენ თვითონ შაჰის კარავსა, წაართვეს მის თვალ წინ სპარსელებს ბაირაღები და თვით შაჰის დაჭერასაც ლამობდნენ. მაგრამ სწორედ ამ დროს ქართველებს წინ გადაეღობა საუკეთესო ჯარი სპარსელებისა, რომელიც ამ დრომდე შაჰის კარავის უკან იდგა, ომში მონაწილეობას არ იღებდა და დასვენებული იყო.

„მე არ მახსოვს, რომ რომელიმე ჩემი მტერი ასეთი გმირობით შემბრძოლებოდესო“, წარმოსთქვა შაჰმა, როდესაც დაინახა მიახლოვებულნი ქართველნი, რომელნიც მუსრს ავლებდნენ მისს ჯარსა.

სპარსელებს მრავალი ახალ-ახალი ჯარი ემატებოდათ. ველებს-კი მალე გამოელიათ მისაშველებელი ჯარი. ერთი ქართველი იბრძოდა თოთხმეტ-თხუთმეტი სპარსელის წინააღმდეგ. ქართველთა გამარჯვება ძნელი მოსალოდნელი იყო, რადგანაც ერთი, რაც უნდა დიდი მამაცობით და თავგანწირულობით იყოს აღჭურვილი, ვერა სძლევს თოთხმეტ-თხუთმეტსა. და ვერც სძლიეს ჩვენებმაცა. ვერა სძლიეს იმიტომაც, რომ მეფე ერეკლე ამ დროს იყო არა უწინდელი ძალ-ღონით სავსე არწივი, არამედ ოთხმოცის წლის მოხუცი. ქართველებმა თავ-განწირულს ბრძოლაში მრავალი მეომარი დაჰკარგეს და უკან-უკან დაიწყეს დაწევა. სპარსელები თფილისს თანდათან უახლოვდებოდნენ. ბრძოლამ გასტანა დილიდან ბინდამდინ. საღამოზე სპარსელები მოადგნენ თვით კედლებს თფილისისას. სამჯერ უკუ-აქციეს ქართველებმა მტერი თფილისის გალავნიდან, მაგრამ სამჯერვე მან განახლა თავისი იერიში.

მწუხარებით შეპყრობილი ოთხმოცის წლის ერეკლე არ აპირებდა ბრძოლის ველი დაეტოვებინა და უნდოდა ებრძოლა უკანასკნელ სისხლის წვეთამდე.

მხლებლებმა მოახსენეს მეფესა: ყოველმა ქართველმა უწყის შენი საოცარი გულადობა და იცის ისიც, რომ შენ მუდამ წამს მზადა ხარ მამულისათვის თავი დასდო, მაგრამ თუ მუხთაღმა ბედმა გვიღალატა, შენი დაღუპვით მაინც ნულარ გაუსამკეცებ სიხარულს მტერსა და ნუ მოუტლამ გულს შენს მათაყვანებელს ერსა.

მეფე ყურს არავის არ უგდებდა. სპარსელებმა-კი ერეკლეს აქეთ-იქიდან მოუარეს და გარშემო მთებისაკენ მიმავალს გზებს იჭერდნენ, რომ ქართველს ჯარს გაქცევა აღარ შესძლებოდა. მაშინ ერეკლე ხმა-ამოუღებლივ გაექანა მტრისაკენ ხმაღ-ამოღებულო, ეკვთა მას თავ-განწირულად და უთუოდ დაღუპვა მოელოდა, თუ შვილისშვილს არ დაეხსნა სიკვდილისაგან თავისი სახელოვანი პაპა. სამასი ცხენოსანი ქართველით ბატონიშვილი იოანე შევარდა

მტრის გუნდში, როდესაც ის მეფეს გარს ერტყმოდა, და მოხუცი ერეკლე თითქმის ხელიდან გამოსტაცა მათ.

მეფე ერეკლე.

ძალის-ძალად გაიყვანეს ერეკლე ქალაქიდან, გაატარეს ავლაბრის ხიდი და საჩქაროდ გაუყენეს მთიულეთის გზასა. ეჩქარებოდნენ, რადგანაც ფიქრი ჰქონდათ სპარსთა მდევარისა. უცებ ერეკლემ უკან მოიხედა და თვალი მოჰკრა ცეცხლსა, რომელიც სპარსელებს მოეკიდებინათ თბილისის სამხრეთის ნაწილისათვის.

ერთი საშინლად ამოიკვნესა, სწრაფად მოატრიალა და გამოაქენა თბილისისაკენ, რათა მტერს ზედ შეჰკლამოდა და თავის დედა-ქალაქთან ერთად დამარხულიყო. მაგრამ მხლებელნი მოეწივნენ, უტაცეს ხელი ცხენსა და პირი ისევ მთისაკენ აქცევინეს. ერეკლეს თან ახლდნენ ორმოც-და-ათნი მეომარნი, რომელნიც თავისს სათაყვანო მეფესათვის მზად იყვნენ ლუკმა-ლუკმად აკუწულიყვნენ.

აღა-მაჰმად ხანმა დაიბყრა თფილისი.

რა დაემართა ჩვენს მთის გმირებსა? მტკიცედ და სავსებით აღასრულეს თავისი მამაცურა ფიცი, თუ ზოგის მათგანის გული შედრკა გმირულის სიკვდილის წინაშე?

არც ერთს მათგანს ზურგი არ უჩვენებია მტრისათვის, არც ერთს არ მოსვლია ფიქრად თავს ვუშველო გაქცევითო, და არც ერთი მათგანი ცოცხალი არ ჩავარდნია მტერს ხელში. იგინი საოცარი თავგანწირულობით იბრძოდნენ დილიდან ხშირ-ბინდამდინ. ყოველი ნაბიჯის წინ გადგმოდგმა მათ მტერს დაუსვეს მეტად ძვირად, ბევრი სპარსელი გამოასალმეს სიცოცხლეს და თვითონაც ზედ შეაკვდნენ მათ პირველიდან დაწყებული უკანასკნელამდე.

დიაღ, სამასი ვაჟკაცი ერთი და იგივე გმირული სიკვდილით გამოესალმა წუთისოფელს ბრძოლის ველზედ, კრწანისის მინდორში. ზოგმა მათგანმა თავისი სიცოცხლე დასდო მამულისათვის დილით, პირის-პირ სპარსეთის შაჰისა, ზოგი მტერს შეაკვდა დღისით, როცა იგი მოიწვედა თბილისისაკენ, ხოლო დანარჩენთ თავი დასდეს ქვეყნისათვის საღამოთი თფილისის ქუჩებში, სადაც იგინი უკანასკნელ სისხლის წვეთამდე ებრძოდნენ შემოსეულს სპარსელებსა.

არც ერთი არ გადურჩა სიკვდილს, არც ერთი არ შეიქმნა მოწამე თბილისის აოხრებისა, არც ერთმა არ წაიღო მთაში ამბავი ქართველების დაძლევისა სპარსელებისაგან, არც ერთი არ ჩაუვარდა მტერს ხელში. ყველამ მტკიცედ, სავსებით და ვაჟკაცუ-

რად დაიცვა ფიცი, ყველამ ბრძოლის ველზე დალია თავისი გმირული სული, ყველამ თავისს სამშობლოს შესწირა სიცოცხლე.

ამაზედ მეტი სიმამაცედა თავდადებულობა ქვეყნისათვის არც ერთის უცხო ერის შვილებს არ გამოუჩენიათ. ხოლო მსგავსი გმირობა კი ჩაუდენიათ მათაც, რა საკვირველია.

ფრიად შესანიშნავია, რომ სამასის თავდადებულება საგმირო ისტორიაში ხშირად იმეორება. დავასახელებთ რამდენსამე მაგალითსა.

ძველს საბერძნეთში, ქრისტეს დაბადების წინედ, სამასმა სპარტელმა ბერძენმა თავი შეაკლა აუარებელს ჯარს სპარსელებისას ფერმოპილის ვიწროებში. სამასნივე დაიმარხნენ აქვე და მათს საერთო ძველზე მადლობელმა ბერძენებმა ამოსჭრეს შემდეგი გულის ასაძგერი სიტყვები: მგზავრო, აუწყე სპარტელებს, რომ ჩვენ ვმარხივართ აქ, აღმასრულებელნი მოვალეობისა სამშობლოს წინაშე. “ ჩვენს დროშიაც, ორმოცის წლის წინად, მოხდა ამისთანავე თავდადება სამასი იტალიელისა. ესენი შეუდგნენ სამშობლოს განთავისუფლებასა, მაგრამ მტრის ჯარი შემოერთყა მათ გარსა, და ყველამ არჩია სახელოვანი სიკვდილი დამორჩილებასა. ეს თავდადებულობა ერთმა იტალიელმა პოეტმა მშვენივრად გამოხატა ერთს თავისს ჩინებულს ლექსში, რომელიც მრავალ ენაზე გადაითარგმნა და რომელიც ქართულს ენაზე რუსულიდან გადმოიღო ოც-და-ათის წლის წინად აწ განსვენებულმა გიორგი წერეთელმა. ეს ლექსი, რომელიც სწორედ ზედ გამოჭრილია თვით ჩვენს გმირს გლეხებზედაც, იუწყება ასე:

ისინი იყვნენ სამასნი, სულ დარჩეულნი ვაჟაკანი,
ერთიანად დაიხოცნენ ამდენი პირ-მზე მამაცნი.

არც ჩვენის თავდადებულის გლეხების გმირული ღვაწლი დაივიწყა სამშობლომ. ჩვენმა მაღალ-ნიჭიერმა პოეტმა გრიგოლ ორბელიანმა უკვდავ ჰყო მათი სახელოვანი სიკვდილი შემდეგი მშვენიერი ლექსით, რომელიც შეადგენს საუკეთესოადგილს მისი სახელოვანი პოემისას: „სადღეგრძელო“. აი ეს ლექსი:

აი სამხანი გმირები, ღუშეთით თბილისს მოსულნი, მფეის შეწევნად და მის წინ მისთვისვე შეფიცებულნი. თუ გაგვიწყრება ღმერთი და ვერა გავსდევნეთ მტრის ძალი, იყვეს შერცხვნილ, ვინც ჩვენგან შინა წავიდეს ცოცხალი. და გარდიწერეს პირჯვარი, ვაჟ-კაცებრ ხმალი იშვიშლეს, და შავარდენებრ მივარდნენ სპარსთა ურიცხვთა სიმრავლეს. შესძრეს... განფანტეს... მაგრამა ზედ თავიც თვისი დააკლეს. ფიცი ვაჟ-კაცთა წმინდა არს... მათაც სიკვდილით შემოწმეს.—

თავ-განწირულმა გმირობამ ვერა დასძლია შავ-მხვედრი. წახდა თბილისი და მასთან დაემხო ძველი ივერი!.. და სად დასთხიეს გმირთ სისხლი აწ ვჰმზერთ სიამით ბაღთ მწვანეთ, მუნით მოისმის ღზინის ხმა გულ-უზრუნველთა მოღზინეთ. და მას წმიდასა ალაგსა, თაყვანსაცემსა ღირსებით, გლახ-უმეცრება ფეხ-ქვეშე ჰსთრგუნავს გულითა უგრძობით! გმირნო, მამულის მაღიღნო, თქვენა ხართ ჩვენი დიდება! თქვენთა სახელთა ამაყად წარმოსთქვამს ჩამომავლობა!

იაკობ ცაგებსშვილად.

ფშაველები.

ტრანსვაალის ომი

იდი ხანია, რაც სამხრეთ აფრიკის მდიდარმა ბუნებამ მთელი ევროპის ყურადღება მიიქცია. ინგლისელებმა უკვე მეჩვიდმეტე საუკუნეში დააარსეს ამ მხარეში ახალშენები. მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისში ამ ბუნებით მდიდრათ შემკულ ქვეყანაში გარდასახლდნენ ჰოლანდიელები, რომელნიც პირველ ხანებში ინგლისელების ახალშენებში დასახლდნენ. ინგლისელები ახლათ გადმოსახლებულებს, რომლებმაც აფ-

ბურები.

რიკაში „ბურების“ სახელწოდება მიიღეს, ძრიელ ცუდმოქმედებას ბოდნენ. ბურების მდგომარეობა დლითი დღე აუტანელი ხდებოდა. ამიტომ მათ დასტოვეს ინგლისელების ახალშენები და დააარსეს ჩრდილოეთით ორი სახელმწიფო ანუ რესპუბლიკა: ტრანსვაალისა და ორანჟესი.

ბურების ახალი სამშობლო ბევრათ უფრო მდიდარი გამოდგა ინგლისელების ახალშენებზე. ტრანსვაალის მშენებელი ჰავა, მოხდენილი მდებარეობა, ნოყიერი მიწა, ნაყოფიერი სახნავ-სათესი ადგილები და მთებში დამარხული უთვალავი ძვირფასი მადნეულობა ინგლისელებს მოსვენებას არ აძლევდნენ. ინგლისის მთავრობა ყოველგვარ ღონისძიებას ხმარობდა ტრანსვაალში გაბატონებულიყო და მართლაც ამ მიზნის მისაღწევათ ძრიელ მოხერხებულნი დრო იგდო ხელთ.

1877 წელს ადგილობრივ ველურ ხალხის, ზულუსების, ომმა ბურები მეტათ მოჰქანცა. ინგლისმა ისარგებლა ამ შემთხვევით და ტრანსვაალი თავის ახალშენათ აღიარა. ომში დაუძლურების გამო ბურები ამ ძალმომრეობას წინ ვერ აღუდგნენ. მხოლოდ ნიჭიერნი, მუყაითნი, მხნე და თავისუფლების მოყვარე ბურები ინგლისელების ბატონობას ადვილათ ვერ შეურიგდებოდნენ. რამდენიმე წლის შემდეგ ბურებმა იარაღს მოავლეს ხელი და სასტიკი ომი გამოუცხადეს დაუბატონებელ სტუმრებს. მთელი ტრანსვაალი, სამშობლოს სიყვარულით გამსჭვალული, ფეხზე დადგა. ინგლისის ძლიერი ჯარი თითქმის ყველა შეტაკებაში მარცხდებოდა. მცირე ხნის განმავლობაში ბურებმა ერთიანათ განდევნეს ინგლისის მხედრობა ტრანსვაალის საზღვრებიდან. 1881 წელს ინგლისის მთავრობა იძულებული გახდა ტრანსვაალი დამოუკიდებელ სახელმწიფოთ აღეარებინა.

სამწუხაროთ ეს დამოუკიდებულობა დროებითი გამოდგა. გაუმძღარი ინგლისი ტრანსვაალის მთებში ჩაფლულ უთვალავ სიმდიდრეს დიდხანს გულგრილათ ვერ უცქერდა, იგი მალულათ

სძებნიდა მიზეზებს, რომ ბურებისათვის ომი აეტეხნა და მათ დაეხმებოდა.

მაზეზის გამოძებნა მაინცა და მაინც საძნელო არ იყო. ტრანსვალში ორმოცდა ათი ათასამდე ინგლისელი სცხოვრობს, რომლებიც უმთავრესათ მადნებში მუშაობენ. ლონდონის სოციალური შიშველებით ტრანსვალში დროებით მცხოვრებ ინგლისელებმა ბურების მთავრობას მოსთხოვეს ყველა ის უფლებანი, რომლებიც ადგილობრივ მკვიდრთ აქვსთ მინიჭებული. ამ არა კანონიერ წინადადებას მხარი დაუჭირა ინგლისის მთავრობამ და ტრანსვალის საშინაო საქმეებში უსირცხვილოთ ხელის ფათური დაიწყო.

ტრანსვალის მთავრობამ ბევრი დაუთმო მუშა ინგლისელებს, ბევრი შელავათის მინიჭება განიზრახა, მაგრამ გაუმაძღარი ინგლისი მაინც არა სჯერდებოდა. ამ საგნის შესახებ მიწერ-მოწერის დროს ცბიერი ინგლისი თავის მხედრობას თან-და-თან აძლიერებდა სამხრეთ აფრიკაში და ომის თადარიგს იჭერდა. ტრანსვალის მთავრობამ შეუტყო ინგლისს ჩუმ ჩუმობა, იგი რაკი დარწმუნდა, რომ ყოველგვარი მიწერ-მოწერა უნაყოფოა, რომ ინგლისელები განზრახ აგრძელებენ საქმეს, რათა უფრო მეტი ჯარი მოაგროვონ სამხრეთ აფრიკაში, მაშინვე ბრძანება გასცა ბურებს იარაღისათვის მიემართათ და კიდევაც გაჩაღდა ომი. ერთი მუჟა ხალხი, რომლის რაოდენობა ნახევარ მილიონს არ აღემატება, სამშობლოს დამოუკიდებლობისათვის შეებრძოლა მთელ ევროპაში მხედრობით სახელ განთქმულს ძლიერ ინგლისს.

აგერ სრული ექვსი თვე შესრულდა, რაც სამხრეთ აფრიკაში თოფის სროლა არ შეწყვეტილა. მთელი განათლებული ქვეყნების ყურადღება ბურების თავ-განწირულმა გმირობამ მიიპყრო, დიდი თუ პატარა სულ განახული შეჰყურებს სისხლით მორწყულ საშინაო ომის ველს და განცვიფრებაში მოდის პაწაა სახელმწიფოს თავდადებული შვილების საგმირო საქმეებით. მთელი ტრანსვალის

მხედრობა ომიანობის დროს 26,000 მეომარს არ აღემატებოდა. შინ როდესაც ძლიერმა ინგლისმა 200,000 მხედარი უკვე გაგზავნა ბრძოლის ველზე. ინგლისი დღით დღე უმატებს ჯარებს და ამის შეძლებაცა აქვს, ტრანსვაალი-კი არსაიდან შევლას და დახმარებას არ მოეღოს. მას სწამს მხოლოდ მაღალი ღმერთი და თავისი ერთი მუჭა მამაცი მხედრობა, რომლისაგანაც გამოეღოს სამშობლოს უთვალავი მტრისაგან გადაარჩენას.

ომის დაწყებისთანავე ბურები ინგლისელებს ახალშენში-ნატალში შევიდნენ. გამოჩენილი ბურების მთავარ-სარდლები ჟუბერი, კრონიე და სხვები შესამჩნევის წინდახედულებით და გამოცდილებით მოქმედებდნენ. მთელი ბურების მხედრობა სამ რაზმათ დაანაწილეს. პირველი შეტაკება ნატალში ბურებს ღენერალ უაიტთან მოუხდათ. ინგლისელები სამარცხვინოთ ძლეულ იქმნენ და ღენერალი უაიტი იძულებული გახდა ლედი-სმიტის სიმაგრეებს ამოფარებოდა. ბურები კვალ-და-კვალ გამოუდგნენ ინგლისის მხედრობას და ერთიანათ შერევეს ისინი ქალაქ ლედი-სმიტში, რომელსაც მაგრათ ალყა შემოარტყეს. ამნაირათ ღენერალ უაიტის მხედრობას მოუსპეს გზა დანარჩენ ინგლისელების ჯართან შეერთებისა. არა ნაკლებ წინდახედულათ მოქმედებდა ბურების მხედრობა სამხრეთით და დასავლეთით. აქაც ინგლისელები სამარცხვინოთ დაზარალდნენ და მათი მხედრობა ორ ქალაქში მეფკინგსა და კიმბერლეიში მოამწყვდიეს.

ინგლისის მხედრობის პირველმა დამარცხებამ დიდი აღელვება გამოიწვია ლონდონში და მთავრობა ფიცხლავ შეუდგა ახალი ჯარების გზავნას სამხრეთ აფრიკაში. ახლათ დანიშნულ ჯარების წინამძღოლ ღენერლებს: ბულლერს, ლორდ-მეტუენს და გატაკრს დაევალათ მეფკინგის, კიმბერლეის და ლედი-სმიტის გათავისუფლება და ორანჟეს რესპუბლიკის დედა-ქალაქის ბლუმფონტენის დამორჩილება.

ინგლისელების ჯარები ლორდ-მეტუენის მთავარ-სარდლობით

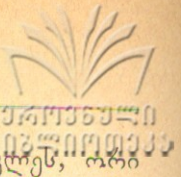

მამაცურათ გაემგზავრნენ კიმბერლესი გასათავისუფლებლად. მან არე მოადერის ნაპირებზე მეტუენს მოუხდა საშინელი ბრძოლა ბურების მხედრობასთან. ხუთმეტიათასმა ინგლისელმა მეომარმა იერიში მიიტანა ბურების სიმაგრეებზე, რომელთაც მხოლოდ ცხრა ათასი კაცი იცავდა. მთელი დღე თოფის სროლა არ შეწყვეტილა. ბურების თავგანწირულ გამირობას თვით ინგლისელები განცვიფრებაში მოჰყავდა. ინგლისელები ისე დაზარალდნენ ამ შეტაკებაში, რომ ომის გაგრძელება ვეღარ გაბედეს და ერთ ადგილას უძრავათ დაბანაკდნენ.

დენერალ გატაკრის მხედრობას ორანჟეს რესპუბლიკის დედაქალაქი ბლუმფონტენი უნდა დაემორჩილებინა. მხნე დენერალი უშიშრათ დაიძრა ორანჟეს საზღვრებისაკენ. ბურების გამოცდილმა სარდლებმა გატაკრის მხედრობას გზა მისცეს და იგი უვნებლათ მიიმართებოდა ბლუმფონტენისაკენ. როცა ინგლისის მხედრობამ კარგა ძალი მანძილი განვლო, ბურების ჯარები მოულოდნელათ გარს შემოერთყნენ მეტუენის მხედრობას. ასტყდა საშინელი ომი. რამდენიმე საათის განმავლობაში გადევრის ძლიერი მხედრობა თითქმის განადგურდა. ბურებმა ორი ათასამდე ინგლისელი ბრძოლის ველზე სასიკვდილოდ დასჭრეს, შვიდას კაცამდე ტყვეთ წაიყვანეს და დიდ ძალი სურსათი და საომარი იარაღები ხელთ იგდეს. გატაკრი დაზარალებული მხედრობით უკუ ქცეულ იქმნა.

გატაკრისა და ლორდ-მეტუენზე უფრო ცუდი დღე დენერალ ბულლერს დაადგა. იგი ერთი კვირის განმავლობაში ჰტიქრობდა ლედი-სმიტის გათავისუფლებას, მაგრამ ბურები ამ დროს სულ სხვა ფრივ ბჰობდნენ. რამდენიმე დღის შემდეგ ბულლერი უთვალავის ჯარით მდინარე ტუგელს მიადგა. დაიძრა თუ არა ბულლერის მხედრობა ტუგელის გადასავალით, ბურების ზარბაზნებმა და თოფებმა ერთხმით გრიალი შეჰქნეს. დატრიალდა ჯოჯოხეთის დღე. ბურების სწორეთ ნასროლი ტყვიები შეუბრალებლათ ჰგმირავდნენ ინგლისელების მეომართ. ბულლერი სამა-

რცხენოთ დაზარალდა: ათას ორასამდე კაცი მოუკლეს, ორი ათასამდე დაუჭრეს და ტყვეთ წაიყვანეს.

ბულღერის, ლორდ-მეტუენის და გატაკრის დამარცხებამ დიდი ალიაქოთი ასტეხა ინგლისში. მთელი ერი დრტვინავდა და არ იცოდა როგორ დაეღწია თავი ამ სირცხვილისაგან. ძლევა მოსილი ინგლისის მხედრობა სამარცხენოთ ძლეულ იქმნა ვილაც მწყემსების, უბრალო მუშების ბურებისაგან.

მთავრობამ საჩქაროთ ბრძოლის ველზე ორი ახალი დივიზია გაგზავნა და სამხრეთ აფრიკის ჯარების მთავარ სარდლათ ფელდმარშალი რობერტსი დანიშნა და სამხედრო შტაბის უფროსათ სახელგანთქმული კიტჩენერი.

სამხრეთი აფრიკა ფეხათ აივსო ინგლისის მხედრობით. ძლიერი ბრიტანიის სამეფო დღითი დღე გზავნიდა აუარებელ მაშველ ჯარებს. რობერტსი და კიტჩენერი დიდის დაკვირვებით შეუდგნენ საქმეს. ბრძოლის ველს საშინელი დღე მოელოდა. ორივე რესპუბლიკის, ტრანსვაალის და ორანჟეს, პრეზიდენტები კრიუგერი და შტეინი მამაცურათ ამხნევებდნენ ჯარებს, მაგრამ ერთი მუჭა ხალხი დაიქანცა და ვერას გახდა.

რობერტსის უთვალავმა მხედრობამ გაათავისუფლა კიმბერლეი, ლედი-სმიტი, დაიპყრო ორანჟეს რესპუბლიკის დედა-ქალაქი ბლუმფონტენი. ბურებმა იმავე დროს დაჰკარგეს დიდ-ძალი მხედრობა და მასთან გამოჩენილი სარდალი კრონიე, რომელიც დატყვევებულ იქმნა რობერტსის მიერ.

ბურებმა უკანასკნელი დამარცხების შემდეგ მიჰმართეს ინგლისის მთავრობას, დაგვაცენთ ჩვენ ჩვენს ქვეყანაში, მოვსპოთ უბრალოთ სისხლის ღვრა და მშვიდობიანობა ჩამოვადლოთ. ინგლისის მთავრობამ პირდაპირ უარი განაცხადა, ზავის ჩამოგდება შეიძლება მხოლოდ იმ პირობით, თუ სრულიად დაგვენბდებით, სრულიად ჩვენი ქვეშევრდომნი გახდებითო. თავისუფლების მოყვარე ბურები, რასაკვირველია, არ დაეთანხმნენ ამ პირობაზე.

ბურების მხედრობა.

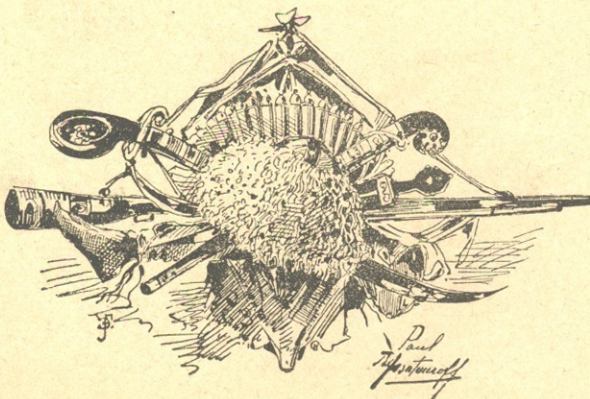

მართალია ბურები დამარცხდნენ, მაგრამ სამშობლოს დაცვას ფიქრი მათ გულში ჯერ არ გაუტარებიათ. ორანჯეს რესპუბლიკის პრეზიდენტმა სახელმწიფოს დედა-ქალაქათ კრონშტადი განადა. მოხუცი, მაგრამ ჯერ კიდევ მხნე კრიუგერი ტრანსვაალის საზღვრების გამაგრების თადარიგს შეუდგა. სატახტო ქალაქის პრეტორიის მანდილოსნებმა პირობა შეჰკრეს, სახელმწიფოს დედა-ქალაქი უკანასკნელ სულის ამოსვლამდის მტრისაგან დავიცვათო. თექვსმეტ ჩვიდმეტი წლის ყმაწვილებიც-კი შეიარაღდნენ და ბრძოლის ველზე გავიდნენ. მთელ ერს ერთი აზრი, ერთი გრძნობა ასულდგმულებს: „ან ერთიანათ გაწყვეტა, ან სამშობლოს თავისუფლება და დამოუკიდებლობა“.

ბრძოლის ველიდან უკანასკნელათ მოსული ამბები ბურების სასარგებლოთ ლალადებენ.

ვინ ვის დასძლევს, ამის გამოცნობა ჯერ-ჯერობით საძნელოა, ხოლო ყოველ შემთხვევაში ბურების სამშობლოსათვის თავგანწირული გმირობა ქება დიდებით აღინიშნება მსოფლიო ისტორიის ფურცლებზე.

ა. ყუმისთაველი.

ჰაერში ფრენა

(ჰაერმანუტიკა). *)

IV.

ოცა პარიზში პროფესორმა შარლმა ჰაეროსტატი აუშვა, საფრანგეთის მეფე ლიუდოვიკო XVI ვერსალში სცხოვრობდა თავის მშვენიერ სასახლეში. მეფე ცნობის მოყვარეობამ ძლიერ გაიტაცა და წამსვე უბძანა დაებარებინათ ძმანი მონგოლფერნი. 1783 წელს 19 ენკენისთვეს მეფის და დიდებულთა თანადასწრებით ვერსალში აუშვეს ჰაერში ბურთი (ჰაეროსტატი), რომელსაც კალათიც მოუბეს. ჰაეროსტატი მართლაც რომ უშველვებელი რამ იყო, 33 არშინი სიმაღლე ჰქონდა და 24 არშინი სიგანე, კალათაში საცდელათ ჩასხეს ცხვარი, იხვი და მამალი; ასე რომ პირველათ ვერსალში მოხდა ცხოველთა ჰაერში მოგზაურობა. ყველანი დიდის ყურადღებით და გაფაციცებით შესცქეროდნენ ცას. ჰაეროსტატით მოგზაურნი სამასი საჟენის სიმაღლეზე ავიდნენ ჰაერში და ათი წამის შემდეგ ბურთი წყნარათ დაეშვა დედამიწაზე, ვერსალიდან ერთი ვერსის მოშორებით, თუმცა ხეხილის ტოტებს მოედო, მაგრამ არავეითარი ზარალი არ მისცემია. მეველეებმა წამსვე მიირობინეს ჰაეროსტატის სანახავათ და მგზავრებიც იქ დაუხვდათ. ცხვარს ძლიერ მოხდომოდა ჰაერში ფრენა, მადაზე კარგათ იყო და არხვინათ, ხარბათ სძოვდა ბალახს; იხვი მხიარუ-

*) იხ. „ჯეჯილი“ № III.

ლათ ბრძანდებოდა, ბუმბულებს ისწორებდა, მხოლოდ სპარაკო მამალს-კი თავი გასტეხოდა და თქვენი ქირი წაეღო.

ასე და ამგვარათ მეფეცა და დიდებულნიც, აგრეთვე მეცნიერების წარმომადგენელნიც, ყველანი დარწმუნდნენ რომ ჰაეროსტატს თავისუფლათ შეუძლიან ჰაერში ფრენა. ისიც ძლიერ უხაროდათ რომ ცხოველებსაც არაფერი ვნება არ მიეცათ. ახლა მხოლოდ ის და ჰქონდათ საცდელი, ადამიანი შესძლებდა თუ არა ჰაეროსტატით მოგზაურობას. ამ კითხვამ დიდი ლაპარაკი და მითქმა-მოთქმა გამოიწვია; სურვილი უეჭველია ბევრს აღედგრა, მაგრამ რა აქმა უნდა ძნელი გასაბედი იყო ბოლოს მოაგონდა ხალხს რომ ორი თავზე ხელ-აღებულნი ავაზაკი ჰყავდათ დაპატარებულნი და იმათზე ვცადოთო — „ჯანი და სული გავარდეთ, ქვაზედაც თავი უხლიათ, რაც უნდა მოუვიდეთო“. ამ აზრს წინააღმდეგა და მეცნიერების მოსარჩლეთ, გაბედულათ გამოვიდა გამოჩენილი მეცნიერი პილატრ-დე-როზიე. ამან თითონ გამოაცხადა სურვილი ჰაერში აფრენისა.

— როგორ! განა პირველათ ავაზაკებმა უნდა გააკვლიონ გზა ამ სამეცნიერო საქმეში? — ცხარობდა ეს მეცნიერი, — განა პირველათ ავაზაკებმა უნდა დაიმსახურონ უკვდავის სახელი და დიდება! არა და არა, შეუძლებელია რომ ეს ასე მოხდეს...

ყველამ დიდ უგუნურებათ მიიღეს მეცნიერის თავგანწირულობა. თვით მეფე წინააღმდეგი იყო ამ გვარი გატაცებისა. ნათესაობამ და მეგობრებმაც ბევრი უშალეს თავი დაენებებინა ამ სახიფათო სურვილისათვის, მაგრამ პილატრ-დე-როზიე თავისას არ იშლიდა. ბოლოს ერთი თანამოაზრეც კი გამოუჩნდა, მარკიზი-დე-არლანდი და 21 გიორგობისთვის, იმავე 1783 წელს, მეფისა და აუარებელი ხალხის თანადასწრებით, უშვკლებელმა ჰაეროსტატმა ჰაერში აიტაცა ორი თავგანწირული და გულადი კაცი, მეცნიერულის აზრით გატაცებულნი.

ამ შემთხვევის გამო ოქმია შედგენილი, რომელშიაც სწერია

შემდეგი: „ცაში აქა იქ ღრუბლები იყვნენ გაფანტული ჰქროდა, ჰრდილო სამხრეთიდან, შუადღის შემდეგ რვა წამზე ზარბაზანმა ამცნო ყველას, რომ ჰაეროსტატის ავსება დაიწყოდა და კიდევ რვა წამის შემდეგ მაშინა მზათ იყო. მარკიზი-დე-არლანდი და პილატრ-დე-როზიე ჩასხდნენ კალათაში ჯერ ვიდრე აუშვებდნენ, გამოსცადეს ძალია ჰაეროსტატისა, მაგრამ ქარმა ხელი შეუშალა ამ განზრახვას, კედელს მიახლოდა და რამდენსამე ადგილას ბურთი დახეული აღმოჩნდა. მთელი ორი საათი მოუწინდნენ დაკერებას. მერე ხელათ გაავსეს ისევ გაზით და ჰაეროსტატი აუჩქარებლივ, საუცხოოთ ავიდა ჰაერში ალტაცებამ და თან შიშმა მთლათ იქ მყოფთა ხალხის გრძნობა შეიპყრო, როდესაც დაინახეს ჰაერში მოგზაურნი, რომელნიც ზევით ცაში მიფრინავდნენ. რამდენიმე წამიც და ჰაეროსტატი ისე მალლა ავიდა რომ შიგ მსხდომი ადამიანები სრულებით აღარა სჩანდნენ, ხოლო თვითონ მაშინას კი დიდხანს ხედავდნენ. მოგზაურნი გადაფრინდნენ მდინარე სენას გაღმა და მოისურვეს ძირს ჩამოშვება, მაგრამ დახედეს რომ ქარს მიაქვს ჰაეროსტატი და უნდა სენ-ჟერმენის უბანში სახლებს დააჯახოს. პილატრმა საკვირველი გულმშვიდობა გამოიჩინა, აუჩქარებლივ აიღო რამდენიმე მუქა ჩალა და მაყალს დააყარა, რომელიც აქვე ბურთის პირთან იყო მომართული. ახალმა გაზმა ბურთი კვლავ ცაში აიტაცა და ქალაქს თავზე გადაუარა, მერე გულდამშვიდებული მოგზაურნი მინდორში ჩამოეშვნენ სრულებით. უნებელნი. მათმა მოგზაურობამ სულ 20 – 25 წამი გასტანა და ამ ხნის განმავლობაში 9 ვერსი გზა გაიარეს. მაშინას გარსი სამოცი ათასი ოთხკუთხი ფუტი ჰქონდა, ხოლო გარდიგარდმო (დიამეტრი) ცხრა საყენი იყო; მაშინამ ასწია და ჰაერში თავისუფლათ ააფრინა ათას შვიდასი გირვანქა ტვირთი.

ხელი მოაწერეს: გერცოგი პოლინიაკი, გერცოგინია ვალასტრი, გრაფი ვოდრელ-დე-იუნო, ბენიამინ ფრანკლინი.

მონგოლთები თავის გამოგონილ ჰაეროსტატს (ბურთს), როგორც ვიცით, ჩალის და მატყლის ბოლით ავსებდნენ. ძმებს ასე ეგონათ, რომ მატყლის და ჩალის ბოლში რაღაც გაზი (ჰაერ-გვარი ნივთიერება) ურევია და იმ გაზის ბრალია რომ ჰაეროსტატი ცაში დაფრინავსო. განთქმულმა ფიზიკოსმა სოსიურმა დიდი ყურადღება მიაქცია იმ ახალ ამბავს, როცა მონგოლთებმა პირველი ბურთი აუშვეს ჰაერში. ამ მეცნიერმა გამოიკვლია ჩალის და მატყლისაგან წარმომდგარი ბოლი და აღმოაჩინა, რომ ამ ბოლში არავითარი ახალი სხეული არ იბადება, ხოლო გამთბარა ჰაერი შედის ბურთში და რადგან თბილი ჰაერი ცივ ჰაერზე ბევრათ სუბუქია, ამიტომაც უშველებელი ბურთი გაცხელებული ჰაერით სავსე, სუბუქდება და მიქროლავს ჰაერში იმ დრომდე ვიდრე ბურთში მომწყვდეული ცხელი ჰაერი სრულებით არ გაცივდება; ნელ-ნელა გაცივებას რომ იწყებს, ჰაეროსტატიც იმიტომ ნელ-ნელა ეშვება, ისევ დაბლა დედამიწაზე ჩამოდის. სოსიურმა თავის მეცნიერული დასკვნა საქმიანად დაამტკიცა. აიღო საცდელათ მონგოლთიური პატარა ბურთი და ღია პირთან გაამაგრა გავარვარებული რკინის ნაჭერი—ბურთი წამსვე ჰაერში გაჩნდა, ავიდა მაღლა, მაღლა და იქამდის იფრინა ვიდრე საშინლათ გახურებულმა რკინის ნაჭერმა განელება არ დაიწყო. რამდენათაც ცხელი რკინა ნელდებოდა, იმდენათ ბურთის ფრენა სუსტდებოდა, როდესაც რკინა სრულებით განეღდა ბურთიც მიწაზე დაეშვა.

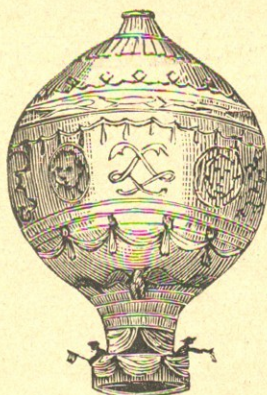
პროფესორმა შარლმა ხომ ისიც დაამტკიცა რომ მონგოლთების გამოგონილი ბოლი ჩვეულებრივ ჰაერზე ორჯელ სუბუქია, და მაშასადამე ამ თბილ ჰაერს ახალმა გამოგონილმა გაზმა, წყალ-

მბაღმა, უნდა უეჭველათ აჯობოს, რადგან წყალმზადი ჰაერზე
14-ჯერ უფრო სუბუქიაო.

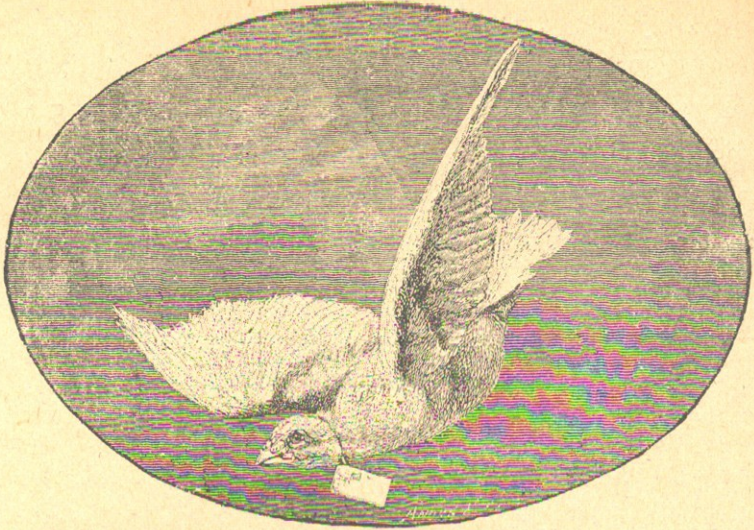
ამ მეცნიერულ საბუთებს, პილატრ-დე-როზიეს და მარკიზ-დე-
არლანდის გაბედულობაც დაემატა და ჰაერში ფრენის საქმეს
(ჰაერონავტიკას) სულ რაღაც ორიოდ წელიწადში მტკიცე სა-
ფუძველი დაედო. საფრანგეთის შვილებმა ახალი დარგი შეიტა-
ნეს მეცნიერებში, კაცობრიობის საკეთილდღეოთ.

ილიკო.

პირველი ჰაეროსტატი მონგოლფერის მიერ ჰაერში აშვებული.

პატარა მკითხველების წერილები:

ქ. თფილისი.

საყვარელო რედაქცია!

მე ვიყავი სინემატოგრაფზე; ეს იმისთანა სურათებია, რომ რაც ზედ არის დახატული, ყველაფერი მოძრაობს; მაშინა მიდის, გეძი ზღვაზე მიდის, ზღვა დელავს, კაცები თოვლაობენ. ძალიან კარგი სანახავია და გასაკვირველი.

ჯეჯილში მომეწონა „ვანო და ჩიტო“ იმიტომ რომ ვანო კარგი ბიჭი იყო, შეეცოდა პატარა ბედურა და გაუშვა თავისუფლათ.

თამარა ნიკოლაძე (7 წლის).

ქ. ქუთაისი.

საყვარელო პატარა ჯეჯილის მკითხველებო! მე წაგიკითხე ჯეჯილი და ძალიან მომეწონა „სიყვარულს რა შეუძლიან“ და „პატარა მეგაზეთე“. მე მყავს კატა და საშინლათ მიყვარს, სახელათ ჰქვიან მაზურკა. თქვენ კატებს რა ჰქვიანთ? ჩემ დას ჰყავდა ორი იაღონი და ერთი გაუფორნდა. ახლა უთუოთ კანარის კუნძულებზე იქნება. მე ძალიან მეცოდება ბურები. მომწერეთ ვის გეცოდებათ.

თამარა ჭიჭინაძე (8 წლის).

ქ. ოზურგეთი.

ძვირფასო რედაქტორო!

მე წავიკითხე ჩვენს საყვარელს „ჯეჯილის“ მე-III № ყველა მოთხრობები, ამბები და ლექსები. ყველა ძალიან კარგია. სხვაზე უფრო მომეწონა ლექსი გ. წერეთლის დაკრძალვაზე, (ეს ლექსი მე ზეპირათ ვისწავლე) „პაერში ფრენა“, „პატარა მეცნიერი“ და „მელო და ჯიბლიბო“. მე ძალიან მიყვარს ქართული წიგნების კითხვა. გ. წერეთლის „მამიდა ასმათი“ და „რუხვი მგელი“ წაკითხული მაქვს.

„ჯეჯილის“ მკითხველი ანანი სალუქვაძე. (12 წლის).

ქ. თფილისი.

ჩემო საყვარელო და დაუვიწყარო რედაქტორო!

მე წავიკითხე „ჯეჯილში“ მარტის ნომერში ყველა მოთხრობები და ლექსები. მათში არც ერთი არ იყო დასაწუნარი, მაგრამ უფრო-კი მომეწონა „გიორგი წერეთლის დაკრძალვაზე“ „მზრუნავი დედა“ „მოტი გეჯის აჯანყება“ „ფოფოს მასწავლებელი“ და „პატარა მეცნიერი“ იმედი მაქვს რომ ამისთანა მშვენიერ მოთხრობებს არ მოგვაკლებთ.

თქვენი კეთილის მნდომელი დავით ელიოზაშვილი (12 წლისა).

ქ. თფილისი.

ჩვენო საყვარელო რედაქტორო!

მე წავიკითხე „ჯეჯილში“, მარტის ნომერში, ყველა მოთხრობები და მათში ყველაზე უფრო მომეწონა „მოტი-გეჯის აჯანყება“ და „პატარა მეცნიერი“. მე ძალიან მიყვარს კარგი მოთხრობების კითხვა.

თქვენი მოსიყვარულე ჯეჯილის მკითხველი არჩილ გულუხაშვილი (12 წლისა).

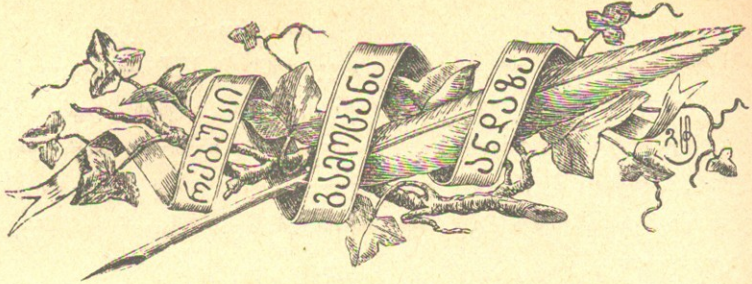
აბაშა.

ბატონო რედაქტორო!

მე და ჩემ ოცდა ერთს ამხანაგს, დიდათ მოგვწონს თითქმის ყველა წერილები ჩვენთან ახალი გაცნობილი თქვენი ჟურნალ „ჯეჯილის“ ორი ახალი ნომრებისა. ღმერთს ვთხოვთ რომ ჩვენს პატარა ამხანაგებსაც მიეცეს ასეთი მოუთმენელი სიყვარული მისი კითხვისა და რომ ის მუდამ ჰქონდეს გამოწერილი ჩვენს წყემის სამრეგლო სკოლას.

თქვენი მორჩილი თომა ჯალაღენია (10 წლისა).

ს კ ო ს ტ ი ს ი

(წარმოდგენილი მ. ლელაშვილისაგან)

აგერ გვესტუმრა კეკლუცი,
 პატარძალივით შორთული;
 რა ლამაზია, გულისა!
 ილხენს ყოველი სულდგმული.
 ლამაზათ, მწვანე მინდვრებზე,
 იწყეს ფრინველთა ფერხული,
 სურთ რომ ბუნების ქორწილსა
 თვითვე დასძახონ ფერხული,
 ვილა შეუშლით ახლა ხელს?
 ეხსნათ გზა, ზამთრით შეკრული!...

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი

(წარმოდგენილი კ. ფრონის პირელისაგან)

შური ფრინავს ჰაერში, სიკეთე კი მთლათ ერში.

(წარმოდ. კოტე სეხნიაშვილისაგან)

ორგულათ კაცი პერში მცინარი,
 არს მტერზე დაუძინარი.

ორი პურა ძვირი კაცი ერთმანეთის ბაძვით შიმშილით ხოცნენ.

თუ ტყავს მაძრობ—ქონიც თან გაატანეო.

ცეცხლი ისე გააქრე, რომ ბოლი არ აუვიდეს.

გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი

(წარმოდგენილი მ. ლელაშვილისაგან)

მიწაში ჩამფლეს დამმარხეს,
მთლათ შემიღონდა გულია,
ვერ გავძელ მზეზე გამოველ,
მომეცა სიხარულია.

დამაწყეს ნაკვერჩხალები.
დაიქცეს მათი რჯულია!
უეცრათ წყალში ვიქენი
შერეულ —ჩამალულია,
მერე ბნელაში ჩამგზავნეს,
იქ ცუდი რამ ჯურღმულია;
იქიდან ზეცას მივმართე,
ფრენა შემეძლო სრულია;
ცაში გავწყალდი, ჩემგანა
მინდორი დანამულია.

(წარმოდგენილი ვ. საყვარელიძისაგან)

ორ მთას შუა გაჩქარებით
ცხენი მირბის კიხვინაო,
ათასი კაცი დაუხვდა,
ვერვინ ვერ დაიჭირაო.

თეთრ ქვებს უკან ფიცარია,
არც ლპება და არც ხმებაო;

ხან ტკბილია ხან კი მწარე,
უბატრონოთ არ კვდებოა.

ჩქარა გამოსათქმელი.

(წარმოდგენილი ვარ. ხუროძისაგან)

თხა თეთრი თეთრათ გავათხათებრე

ხ ნ ა გ რ ა მ ა

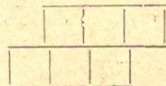
(წარმოდგენილი მ. ლელაშვილისაგან)

პირველს უკრავენ ჯოხებით,
საკრავი სპარსელებისა
მეორეს ვნახამთ რიყეზე,
სახელი დიდი ქვებისა,
ორივეს ოთხი ასოთი
დაწერა მოხერხებისა.

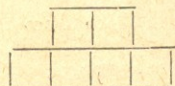
უჯრების ამოცანა

(წარმოდგენილი ვანო თელაშვილისაგან)

1) თვრამეტ ღერ წუმწუმისაგან გააკეთეთ ამ გვარი ცხრილი (ექვს კვადრატიანი) გამოაკელით ორი ღერი წუმწუმისა ისე, რომ მიიღოთ ოთხი კვად.

2) თვრამეტ ღერ წუმწუმისაგან გააკეთეთ ამ გვარი ცხრილი (ექვს კვადრატიანი) გამოაკელით სამი ღერი წუმწუმისა ისე, რომ მიიღოთ ოთხი კვადრეტი.

ვინც ამ უჯრების ამოცანებს ორივეს გამოიცნობს მიიღებს საჩუქრათ პატარა წიგნაკს „წარმოდენიმიე მოთხრობა“ თ. ხუსკივაძისა.

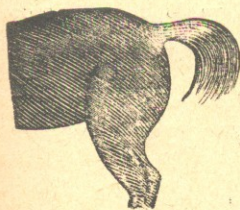

ქ ა რ ე ჯ ა

(წარმოდგენილი მ. ლელაშვილისაგან)

პირველი სიტყვა ჩვენთანა
ახლოა მოკეთობითა;
ჩვენი მშობლების ასული,
გვექცევა თანაგრძობითა.
მეორე ხარობს ზაფხულში,
გაგვართობს სეირნობითა,
ტურფაა მრავალ ფერად,
ყვავილის მორთულობითა.
მთლათ მძიმე ხელოსანია,
მშრომელი წლითი წლობითა,
ზამთარ ზაფხულში წყალში დგას,
ტყავების ფხეკა ლობობითა.

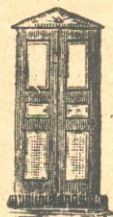
რ ე ზ უ ს ი

1,000

100
კან.

რ

თ

10,000

თავზე რა ს
გასხია თ

სამი დღის
მკვდარი გა-
ცოცხლდა

თანმობის
გამოცხადე-
ბა იმერეთ-
ში

ჯუ
ქ

ქალის სა-
ხელი

10, ო

№ III „ჯეჯილისა“

გამოცანები: 1) ღვთის მშობელი, 2) კალამი და მელანი.

ლოგოგრაფია: მელია, ელია, ლია, ია, ა.

აწითმეტყუელი ამოცანა: ათკოკიანი სავსე ქვევრიდან ამოიღე ორჯელ სამ კოკიანი სავსე არაყით და ჩასცალა შეიღ კოკიანში, ამოიღე კიდევ მესამეთ სამ კოკიანი და შეამსე შეიღ კოკიანი; ისე რომ შეიღ კოკიანი რომ სამსე იქნება, სამიანში იღგება ორი და ათიანში ერთი კოკა. შემდეგ აიღე შეიღ კოკიანი და ისევ ათ კოკიანში გადაასხი. ცარიელ შეიღ კოკიანში ჩასცალე სამ კოკიანში რომ დანარჩენი ორი კოკაა და ათ კოკიანიდან კიდევ ერთხელ ამოიღე სამ კოკიანი სავსე არაყით და მიუმატე შეიღ კოკიანს —სამი და ორი გახდება ხუთი და ათიანშიაც ხუთი დარჩება.

შანდა: ბუნება.

რებუსი: ხარბი კაცი პურა ძვირს დასცინოდა.

გამოცანები, ლოგოგრაფია, აწითმეტყუელი გამოცანა, შანდა და რებუსი ახსნეს თბილისში: სათავედ აზნაურო სკ. მოსწავლე არჩილ გულისაშვილმა, ქაქუჩა ჩოლოყაშვილმა და ლოგოგრაფი, შარადა და რებუსი დომენტი პაპიძემ. გორში: ევა ბარათიშვილმა; ქიათურაში: მოსწავლე თეკლე ვაშაძემ ყვირილაში ვახუშტი ბარბაქაძემ; აკეთის ორკლასიან სკოლის მოსწავლეებმა: ირაკ. გოგუაძემ, ივ. გოგუაძემ, ისიდორე ქურიძემ და ვალოდი მეგრელიძემ.

საქმაწვილო ნახატებიანი ყურნალი

„ჯეჯილი“

წელიწადი მათე-თმატა

კამოვა 1900 წელსაც თუეში ერთხელ იმავე პროგრამით, როგორცაჲ აქამდის.

ყურნალი „ჯეჯილი“ მიღებულია თფილისის საქმარქიო და კავკასიის ოლქის სამოსწავლო რეგეებისგან სსწავლებლის სამკითხველოებში საკითხავათ.

ყურნალი „ჯეჯილი“ თფილისში დატარებით ღირს 4 მან. თფილისის გარეშე კავზავნით 5 მან. ცალკე ნომერი 50 კაპ.

ხელის მოწერა შეიძლება მხოლოდ წლით და ნახევარ წლით.

ხელის მოწერა მიიღება:

1) თფილისში — „წერა-კითხვის კამ. საზოგადოების“ კანტელარიაში (Дворцовая ул. д. Груз. Двор., № 101), და თვით „ჯეჯილი“-ს რედაქციაში (Артиллер. ул. № 5, возле Кадетского корпуса)

ფოსტის ადრესი: *Въ Тифлисъ, въ редакцію грузинскаго дѣтскаго журнала „Джеджили“.*